

Tatabányai Árpád Gimnázium

Helyi tanterv

HT4-2013 és HT6-2013

Négy és hat évfolyamos gimnázium

Történelem Specializáció

Történelem specializáció

11-12. évfolyam

Történelem

A középiskolai *történelemtanítás* az általános iskolai ismeretekre és tevékenységekre épül, jellegét tekintve azonban már forrás- és tevékenységközpontú. Olyan nevelő-oktató tevékenység, amelynek célja az általános történelmi műveltség kiterjesztése és elmélyítése, valamint a magasabb műveltség megalapozása. A történelmi tanulmányoknak jelentős szerepük van a tanulói személyiség fejlődésében, társadalmi cselekedeteik tudatosulásában. Fontos a történelmi eseményekben részt vevő egyének és csoportok nézeteinek és tetteinek megismerése, az ezek mögött húzódó motívumok, szándékok és élethelyzetek felismerése és megértése, a résztvevők felelősségének belátása.

Az iskola és benne a történelemtanítás egyik fő feladata értékek közvetítése. Olyan alapvető normákról, értékekről van szó, mint a nemzeti azonosságtudat kialakítása a magyar történelem feldolgozásával; az európai és egyetemes demokratikus értékrend kialakítása az egyetemes történelem elemzésével. Ezeken túl a társadalomismereti modulok és tantárgyrészek segítségével sor kerül a demokratikus gondolkodásra és magatartásra nevelésre; az állampolgári feladatokra és a tudatos közéleti részvételre való felkészítésre; az alapvető személyiségi és emberi jogok, valamint erkölcsi normák megismerésére és tiszteletére; az egyenlő bánásmóddal és esélyegyenlőséggel kapcsolatos ismeretek és képességek fejlesztésére; a szociális érzékenység kialakítására a társadalmi egyenlőtlenségeik okainak megismertetésével. Nyitott, elfogadó gondolkodást kell kialakítani az eltérő kultúrák vonatkozásában a kisebbségek történelmének áttekintésével – beleértve a határon túli magyarság és a hazai nemzeti és etnikai kisebbségek múltját és jelenét is –, különös tekintettel a Kárpát-medencében együtt élő népekre. Cél továbbá a környezettudatosságra és, fenntarthatóságra nevelés a környezet és a természet, valamint az ember kapcsolatának koronkénti bemutatásával.

A középiskolai történelemtanítás a források önálló feldolgozásán alapuló, elemző jellegű, ami az összefüggések egyre önállóbb feltárását jelenti. Ugyanakkor a történelem élményszerű tanítására, közös feldolgozására kell törekedni, ami örömet jelent a diákok számára. Ehhez igénybe kell venni a hagyományos eszközök (tankönyvek, egyéb olvasmányok, térképek, audio-vizuális anyagok stb.) mellett a média modern eszközeit is (világháló, kép-, videó-, hang-megosztók, stb.). Ugyanakkor törekedni kell arra, hogy a tanulói tudás a tények ismeretén túl kiterjedjen bővítésének igényére, az önálló tájékozódási és tanulási módszerek elsajátítására, a problémaérzékenységre és a kritikai gondolkodásra is.

Az ismeretátadással azonos súllyal kell kezelni a tanulói képességek fejlesztését, melyet kellően változatos tevékenységformák biztosításával lehet a leghatékonyabban elérni. Ez azért is szükséges, hogy a tanulók képessé váljanak önálló ismeretek szerzésére, értelmezésére, azokkal kapcsolatban önálló vélemény megfogalmazására.

Fontos feladat a differenciált történelmi gondolkodás kialakítása, amely azonos események, történések különböző szempontú megközelítését jelenti. Hiszen minden történelmi esemény több szempontú, ennek megfelelően eltérő interpretációi is lehetnek. Ezeket kell felismerni és megérteni a tanulóknak, azonosulni velük vagy elutasítani azokat, megértve, hogyan éltek és gondolkodtak az adott kor emberei. Mindehhez szükséges a

hagyományos politikatörténet feldolgozása mellett a társadalom-, művelődés- és mentalitástörténet megfelelő súlyú kezelése. Ehhez nyújt segítséget a közműveltségi tartalmak mellett megjelenő ismétlődő/visszatérő és hosszmetzeti témák egy része.

Fontos feladat a különböző képességek – az ismeretszerzés, tanulás; a kritikai gondolkodás; a kommunikáció; valamint az időben és térben való tájékozódás – azonos súlyú fejlesztése. Fontos, hogy a tanulók ezek révén rendelkezzenek a történelmi gondolkodás kialakításához szükséges alapokkal; birtokában legyenek alapvető történelmi tények ismeretének; tudják használni a szaknyelvet, értsék a történelmi fogalmakat; képesek legyenek ismereteiket szóban és írásban egyaránt előadni. Fontos, hogy a tanulók legyenek képesek értelmezni a történelmi múlt és a jelenkor társadalmi eseményeit, álláspontjukat pedig érvekkel alátámasztva tudják képviselni.

A tantervi táblázatok fejlesztési követelmények oszlopában a fejlesztési feladatokra lehet példákat találni. Az elvárás az, hogy a kétéves ciklusok során, a NAT-ban a megfelelő évfolyamokhoz kötött fejlesztési feladatok mindegyike legalább egyszer megjelenjen. A szaktanár döntheti el, hogy melyik témánál melyik fejlesztési feladatot vagy feladatokat, milyen konkrét formában dolgoz fel. A táblázatok ismeretek rovatában dőlt betűvel jelöltek a tájékoztató jellegű, csupán javasolt ismétlődő/visszatérő és hosszsmetszeti témák, a fejlesztési követelmények példaként szolgáló feladatai, valamint a kapcsolódási pontok ajánlott anyagai.

A történelemtanítás feladata a tanulók történelemszemléletének formálása, ugyanakkor a pluralizmus jegyében az alkotmányos alapelvekbe nem ütköző, eltérő szemlélet tiszteletben tartása is elengedhetetlen.

Belépési feltételek

A történelmi tanulmányoknak jelentős szerepük van számos pozitív személyiségvonás kifejlesztésében, tudatosításában. A történelmi eseményekben résztvevők tetteinek ismerete, viselkedésük, döntéseik és cselekedeteik motívumainak megértése olyan kulcskompetenciák kialakulását teszik lehetővé, amelyek által az egyén mint társas lény és állampolgár megtalálhatja helyét a társadalomban. A múltból a jelenbe vezető utak feltárása pedig segít a jelenkor politikai, gazdasági, társadalmi jelenségeinek megértésében. A történelem és a hozzá kapcsolódó műveltségterületek moduljainak feladata, hogy e célok eléréséhez a szükséges tartalmat közvetítsék.

Ehhez a történelem és a társadalmi ismeretek elsajátításának olyan körülményeit kell megteremtünk, ahol a tudás megszerzésének módja örömet jelent a diákok számára. A történelem, a társadalom, megismerésében növekvő szerepet kell kapnia a média modern eszközeinek. A tanulók tudása ne szűküljön le pusztán a tények ismeretére, hanem mindez problémaérzékenységgel, a tudás bővítésének igényével, az önálló tanulási, tájékozódási módszerek ismeretével is együtt járjon. Csak így alakulhat ki az iskolai tanulmányokon túlmutató pozitív viszony a társadalomtudományokhoz. A történelem eseményei és a személyiségek tettei, a művelődéstörténet megismertetése közben mód nyílik az egyes korokban érvényre jutó értékrendek vizsgálatára, az erkölcsi kategóriák változásának, érvényesülésének vagy kiüresedésének bemutatására.

A múlt sorskérdéseiben mai életünk problémái is megjelenhetnek. Elemzésük, megértésük megerősítheti az egyént a társadalomért, a kisebb közösségekért, az önmagáért vállalt felelős magatartásban. Mindennek feltétele olyan kritikai szemléletmód fejlesztése, amelynek segítségével a jelenben és a múltban is képes a lehetséges az alternatívák meglátására és értékelésére.

A specializáció, ill. fakultáció témakörei megegyeznek a 11-12. év történelem tárgy helyi tantervének témaköreivel. A feltüntetett órakeretek a tartalmakban és a belépő tevékenységekben lévő (az emelt szintű érettségi követelményében meghatározott) többletfeladatok teljesítésére szolgálnak. Célszerűnek tartjuk az alap és

a specializációs, ill. fakultációs képzési formákat összevonni, s azokat csoportkeretben tanítani.

11. évfolyam

Éves óraszám: 108

Tematikai egység	Az őskor és az ókori Kelet	Órakeret 3 óra
Előzetes tudás	Az őskori ember világa. Ószövétségi történetek. Ókori keleti örökségünk (időszámítás, írás, tudományos ismeretek, vallások, építmények).	

<p>A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai</p>	<p>Az emberi faj fennmaradása a természet és a társadalom szerves összefüggésében lehetséges, ezért lényeges a „gondolkodj globálisan, cselekedj lokálisan” elv elfogadása. Az ember az alkotó munka során állandóan felhasználja tapasztalatait, ismereteit. A közösség teremti meg az embert, az ember viszont létrehozza és fenntartja közösséget. A közösségek vallási törvényekkel, szokásokkal, szabályokkal, az államok jogrenddel teremtik meg az együttélés szükséges feltételeit. A társadalom tagolt, melyben az engedelmesség, az emberek közötti kölcsönös függés és hierarchia egyaránt fontos. A tanuló felismeri, hogy a történelem különböző szaktudományok módszereit és eredményeit hívja segítségül a múlt rekonstrukciójához, mivel a történelmi források sokszínűek. Tudatosul benne, hogy az emberi történelem korai időszakára vonatkozó eltérő tudományos megközelítések alapvetően a forrásanyag hiányosságából fakadnak. A természeti adottságok meghatározó szerepének felismerése az első államok, birodalmak keletkezésében és felbomlásában. Az ókori keleti vallások – különös tekintettel az egyistenhitet hirdető zsidó vallás – szellemi, társadalmi gyökereinek megismerése, az emberi kultúra fejlődésére gyakorolt hatásainak megértése.</p>	
<p>Témák</p>	<p>Fejlesztési követelmények</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>Egy folyam menten civilizáció jellemzői. (Egyiptom. Kína.)</p> <p>Az egyistenhit a zsidó vallásban.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Forrástípusok felismerése, információgyűjtés és azok rendszerezése. (Pl. az egyiptomi és kínai civilizációról fennmaradt források csoportosítása különböző szempontok szerint.) □ Egy történelmi oknyomozás megtervezése. (Pl. a piramisépítéshez kapcsolódó hipotézisek, agyaghadsereg 	<p><i>Biológia-egészségtan:</i> a homo sapiens egységes faj.</p> <p><i>Földrajz:</i> kontinensek, rasszok, térképolvasás.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Bibliai történetek, az írás kialakulása, jelentősége, nyelvcsaládok.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> az ókori Kelet. (Pl. a gízai piramisok.)</p>

	<p><i>létrehozása.)</i> <i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Lényeg kiemelése írott szövegből, ismeretek problémaközpontú elrendezése. <i>(Pl. egy folyamvölgyi kultúra sajátosságainak bemutatása törvények alapján.)</i> □ Társadalmi csoportok, intézmények működésének összehasonlítása. <i>(Pl. eltérő és hasonló vonások az ókori Kelet civilizációinak társadalmi szerkezetében, államszervezetében.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i> Szóbeli beszámoló gyűjtő-, illetve kutatómunkával szerzett ismeretek alapján. <i>(Pl. az ókori keleti civilizációk jellegzetes tárgyi emlékeinek és kulturális örökségének feldolgozása.)</i></p> <p><i>Tájékozódás térben és időben</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Megismert történelmi események időrendbe állítása. <i>(Pl. ókori keleti civilizációk ábrázolása idővonalon.)</i> – A történelmi tér változásainak leolvasása térképekről. <i>(Pl. Egyiptom területi változásai.)</i> 	<p><i>Matematika: a számegegyenes, az idő mértékegységei (nap, hónap, év, évtized, évszázad).</i></p>
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, népességrobbanás, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, politika, állam, államforma, egyeduralom, államszervezet, birodalom,</p>
	<p>monoteizmus, politeizmus, fáraó, piramis, építészet, hieroglifa, Biblia, Ószövetség.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> régészet, bronzkor, vaskor, nemzetség, despotizmus, városállam, öntözéses földművelés, <i>Személyek:</i> Kheopsz, Ádám, Éva, Mózes, Dávid, Salamon, Konfuciusz, Lao-ce. <i>Topográfia:</i> „termékeny félhold”, Mezopotámia, Egyiptom, Nílus, Palesztina, Kína, Kék-folyó, Sárga-folyó, Jeruzsálem. <i>Kronológia:</i> Kr. e. 3000 körül (az első államok kialakulása), Kr. e. 3000 Kr. e. 525 (az Egyiptomi Birodalom fennállása), Kr. e. X. sz. (a zsidó állam fénykora).</p>

Tematikai egység	Az ókori Hellász		Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Görög istenek, hősök, tudósok, művészek és az olimpia. A görög-perzsa háborúk.		
A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai	A különböző államformák (királyság, köztársaság) és a hatalomgyakorlás eltérő formáinak (demokrácia, diktatúra) jellemzői, és azok egyénekre és közösségekre gyakorolt hatásainak azonosítása. A közügyekben való részvétel fontosságának elfogadása. Az európai civilizáció gyökereinek feltárása. Az ókori demokrácia alapelveinek megismerése, vázlatos összehasonlítása a modern demokrácia alapelveivel. Birodalomszervezési elvek megismerése. A háborúk okainak (történelmi, politikai, gazdasági, vallási, etnikai, hatalmi okok stb.) áttekintése.		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	

<p>Az athéni demokrácia kialakulásának folyamata.</p> <p>A görög gazdaság.</p> <p>A görög-perzsa háborúk.</p> <p>A spártai állam.</p> <p>A görög tudomány egyes területeinek egy-egy alkotója. (Pl. történetírás, természettudományok, filozófia.)</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Ismeretszerzés különböző médiumok anyagából, szaktudományi munkákból. (Pl. a görög hadviselés, politika témájában.) □ Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. a görög-perzsa háborúk hőseinek áldozatvállalása.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Érvek gyűjtése a saját vélemény alátámasztására, ellenérvek gyűjtése meghatározott álláspontok cáfolására. (Pl. az arisztokratikus és a demokratikus kormányzás előnyeiről, hátrányairól.) □ Történelmi-társadalmi adatok, modellek és elbeszélések elemzése a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából. 	<p><i>Földrajz:</i> a Balkán-félsziget déli részének természeti adottságai.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> a sportés olimpiatörténet alapjai.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> görög mitológia, homéroszi eposzok, az antik görög színház és dráma, Szophoklész: Antigoné.</p> <p><i>Dráma és tánc:</i> az ókori színház és dráma.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> az antik görög képzőművészet.</p> <p><i>Matematika:</i> Pitagorasz-tétel, Thalész-tétel, Eukleidész (euklideszi geometria), görög ábécé betűinek használata a matematikában. Pi szám jelölése [π].</p> <p><i>Fizika:</i> Arkhimédész, ptolemaioszi világkép, Arisztotelész természetfilozófiája.</p>
--	---	--

	<p><i>(Pl. Spártáról a történetírásban kialakult hagyományos kép árnyalása.)</i></p> <p>☐ Különböző szövegek, hanganyagok, filmek stb. vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából. <i>(Pl. Hellász történelmét feldolgozó hollywoodi filmek.)</i></p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <p>☐ Folyamatábra, diagram elemzése/ készítése. <i>(Pl. az athéni demokrácia kialakulása.)</i></p> <p>☐ Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák) készítése. <i>(Pl. gyarmatváros és anyaváros kapcsolata.)</i></p> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <p>☐ Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a változások hátterének feltárása. <i>(Pl. Nagy Sándor birodalmának kialakulása térképek alapján.)</i> Egyszerű térképvázlatok rajzolása különböző információforrások alapján. <i>(Pl. a görög gyarmatosítás fő irányai.)</i></p>	
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Változás és folyamatosság, ok és következmény, interpretáció, jelentőség.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági kapcsolat, gyarmatosítás, árutermelés, pénzgazdálkodás, kereskedelem, politika, állam, államforma, hatalmi ág, egyeduradalom, köztársaság, demokrácia, polgárjog, államszervezet, birodalom, szuverenitás,</p>
	<p>politeizmus.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> polisz, arisztokrácia, démosz, metoikosz, rabszolga, türannisz, türannosz, népgyűlés, esküdtbíróóság, demagógia, sztratégosz, cserépszavazás, helóta, perioikosz, apella, geruszia, filozófia, hellenizmus. <i>Személyek:</i> Szolón, Kleiszthenész, Periklész, Miltiadész, Themisztoklész, Hérodotosz, Thuküdidész, Platón, Arisztotelész. <i>Topográfia:</i> Athén, Spárta, Attika, Olümpia, Peloponnészosz, Marathón, Thermopülai - szoros, Szalamisz. <i>Kronológia:</i> Kr. e. 594 (Szolón reformjai), Kr. e. 508 (Kleiszthenész reformjai), Kr. e. 490 (a marathóni csata), Kr. e. 480 (a szalamiszi csata, a thermopülai csata), Kr.e. V. század közepe (Periklész kora), Kr. e. 431-404 (Peloponnészoszi háború).</p>

Tematikai egység	Az ókori Róma		Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Az ókori Róma alapítása. Hadvezérek, csaták, uralkodók az ókori Rómában. Újszövetségi történetek.		
A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai	<p>Az ókori Római Birodalmat a katonai erő, fejlett jogrendszer és államszervezet jellemezte. A gazdasági és katonai hatalom birtoklása alapja lehet egy-egy személy vagy csoport politikai befolyásának. Egy állam eredményes hódításai a közösség tagjai számára jogkiterjesztéssel és jobb életfeltétellel járhatnak, míg veresége az egész közösség pusztulását is eredményezheti. A kereszténység az emberek isten előtti egyenlőségének meghirdetésével jelentős hatást gyakorolt a kor embereire.</p> <p>A tanuló felismeri, hogy egy több évszázadon keresztül fennálló állam felemelkedésében és hanyatlásában több tényező együttes hatása játszik szerepet, valamint, hogy a hosszú életű birodalmak társadalma, gazdasági élete, politikai berendezkedése folyamatosan változik. Tudja, hogy az antik kultúra a görög és a római kultúra kölcsönhatása során alakult ki, lássa az európai civilizációra gyakorolt hatását. A zsidó gyökerekből is táplálkozó kereszténység kialakulásának és egyházzá szerveződésének megismerésén keresztül felismeri annak civilizációformáló szerepét, valamint hatását a későbbi korok fejlődésére.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	

<p>Augustus principátusának jellemző vonásai.</p> <p>A római történetírás egy-egy jelentős alkotója. (Pl. Livius, Tacitus).</p> <p>A kereszténység történetének néhány állomása az ókorban. (Pl. páli fordulat, üldöztetés, milánói ediktum, niceai zsinat).</p> <p>A népvándorlás legfontosabb mozzanatainak és résztvevőinek ismerete, térbeli elhelyezése. (Pl. germánok, hunok.)</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ A rendelkezésre álló ismeretforrások értelmezése. (Pl. a köztársaság államszervezeti ábrái.) □ Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. (Pl. a keresztények számának növekedése.) □ A tanultak felhasználása új feladathelyzetben. (Pl. a görög és a római mindennapi élet összevetése.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Különböző szövegek, 	<p><i>Földrajz:</i> az Appenninifélsziget természeti adottságai.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Bibliai történetek, Vergilius, Horatius. Az írás kialakulása, jelentősége, nyelvcsaládok.</p> <p><i>Matematika:</i> a római számok.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> Colosseum, Augusztus szobra.</p> <p><i>Etika; filozófia:</i> A kereszténység története. Az európai civilizáció és kultúra zsidó-keresztény gyökerei.</p>
--	--	---

	<p>hanganyagok, filmek vizsgálata a történelmi hiteleség szempontjából. <i>(Pl. Róma alapítása, Jézus élete.)</i></p> <p>□ Feltevések megfogalmazása történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. <i>(Pl. Augustus intézkedései, Constantinus reformjai.)</i></p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <p>□ Önállóan gyűjtött képekből tabló készítése. <i>(Pl. a hunok életmódja.)</i></p> <p>□ Beszámoló készítése népszerű tudományos irodalomból, szépirodalomból, rádiós tévéműsorokból. <i>(Pl. Róma alapítása.)</i></p> <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <p>□ Történelmi időszakok jellegzetességeinek megragadása és összehasonlítása. <i>(Pl. hasonló tartalmú görög és római események kronológiai párba állítása.)</i></p> <p>– Különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása, a változások hátterének feltárása. <i>(Pl. a kereszténység terjedése.)</i></p>	
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, jelentőség.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés,</p>
	<p>erőforrás, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, kereskedelmi mérleg, piaci egyensúly, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, hatalmi ág, egyeduralom, köztársaság, önkényuralom, diktatúra, politikai párt, polgárjog, államszervezet, birodalom, szuverenitás, vallás, politeizmus, monoteizmus, vallásüldözés, vallásszabadság.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> patrícius, plebejus, consul, császár, senatus, dictator, néptribunus, provincia, triumvirátus, principatus, légió, limes, colonus, dominatus, diaszpóra, apostol, Biblia, egyház, evangélium, páli fordulat, ediktum, keresztény, megváltó, püspök, zsinat, barbár, népvándorlás, vallás.</p> <p><i>Személyek:</i> Caesar, Antonius, Augustus, Mária, József, Názáreti Jézus, Péter apostol, Pál apostol, Diocletianus, Constantinus, Romulus, Tacitus, Livius, Attila.</p> <p><i>Topográfia:</i> Róma, Itália, Római Birodalom, Actium, Pannónia, Konstantinápoly, Betlehem.</p> <p><i>Kronológia:</i> Kr. e. 31 (az actiumi csata), Kr. e. 27 - Kr. u. 476 (a Római Birodalom fennállása), 313 (a milánói ediktum), 325 (a niceai zsinat), 395 (a Római Birodalom felosztása), 451 (catalaunumi csata), 476 (a Nyugatrómai Birodalom bukása).</p>

Tematikai egység	A középkor		Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	<p>A középkori élet szinterei és szereplői. A lovagi életmód és a keresztes hadjáratok; új mezőgazdasági eszközök és módszerek; a céhek. A középkori járványok.</p>		
A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai	<p>A keresztény vallás szerepe az európai szellemi és hatalmi expanzióban, az egyház társadalomépítő és - szabályozó tevékenységének azonosítása, távlatos jelentőségének megértése. Az egyéni érdekelttség kiterjedése, a hatalommegosztás elvének megjelenése az egyházi és világi, illetve a központi és helyi hatalom között, mint meghatározó európai fejlődési mozgatórugók értékelése. A középkori keresztény civilizáció örökségének feltárása és a középkori városi civilizáció továbbélésének kimutatása a modern európai civilizációban. A rendiség azonosítása, mint a modern állam középkori gyökere. A termelés új szervezeti formái társadalomformáló hatásának felismerése. Európa eltérő gazdasági fejlődésű régióinak különböző szempontok alapján történő összehasonlítása. A keresztény és az iszlám világvallás civilizációformáló szerepének tudatosítása. A középkori keresztény vallásos világkép módosulásának nyomon követése a történelem során. A humanizmus örökségének kimutatása a modern ember gondolkodásmódjában. A Gutenberg-galaxis szerepének értékelése az emberi civilizációban.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	

<p>A Frank Birodalom történetének főbb állomásai. (Pl. Poitiers, Verdun.)</p> <p>A legfontosabb szerzetesrendek jellemzői. (Pl. bencések, ferencesek.)</p> <p>Az ortodox és a nyugati kereszténység főbb jellemzői. (Pl. önálló nemzeti egyházak, eltérő liturgia és egyházművészet.)</p> <p>Az arab hódítás, az iszlám elterjesztésének fontosabb szakaszai. (Pl. 635 Damaszkusz, 732 Poitiers.)</p> <p>A középkori céhes ipar bemutatása.</p> <p>Híres egyetemek Nyugat-</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Ismeretszerzés szaktudományi munkákból. (Pl. a feudalizmus terminológiája.) □ Információk önálló rendszerezése, értelmezése és következtetések levonása. (Pl. a nyugati és keleti kereszténység jellemzőinek azonossága és különbsége.) □ Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. a keresztény szerzetesek mindennapi életét szabályozó előírások bemutatása.) □ Ismeretszerzés 	<p><i>Földrajz:</i> Európa természeti adottságai, az arab világ földrajzi jellemzői, világvallások, arab földrajz (tájékozás, útleírások), az ún. kis jégkorszak Európában.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> lovagi költészet, vágánsköltészet, Boccaccio, Petrarca.</p> <p><i>Etika:</i> hit és vallás, a világvallások emberképe és erkölcsi tanításai, az intolerancia, mint erkölcsi dilemma.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> bizánci művészet, román stílus, gótika, reneszánsz (Leonardo, Michelangelo, Raffaello).</p> <p><i>Matematika:</i> arab számok</p>
--	--	--

<p>és Közép-Európában. (Pl. Párizs, Oxford, Prága.)</p> <p>Az egyetemi oktatás jellemzői, a skolasztika. (Pl. Aquinói Szent Tamás).</p> <p>A humanizmus és a reneszánsz jellemzői (pl. emberközpontúság, antik embereszmény.) és fontosabb itáliai képviselői. (Pl. Petrarca, Machiavelli és Raffaello.)</p> <p>A rendi állam kialakulása és működése Angliában és Franciaországban.</p>	<p>grafikonokból, diagramokból. (Pl. a céhes ipari termelés növekedését bemutató diagram kapcsán.)</p> <p>□ Egy történelmi oknyomozás megtervezése. (Pl. Nagy Károly életútja és halála.)</p> <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <p>□ Kérdések önálló megfogalmazása. (Pl. az uradalom felépítésével és működésével kapcsolatban.)</p> <p>□ Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése, feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. (Pl. Nagy Károly portréja krónikarészlet alapján.)</p> <p>□ Feltevések megfogalmazása egyes történelmi jelenségek háttéréről, feltételeiről, okairól. (Pl. az Oszmán Birodalom katonai erejében szerepet játszó tényezők elemzése.)</p> <p>□ Különbőféle értékrendek összehasonlítása, saját értékek tisztázása. (Pl. a középkori ember gondolkodásának átélése és megértése.)</p>	<p>(hindu eredetű, helyi értékes, 10-es alapú, arab közvetítéssel világszerte elterjedt számírás), arab algebra.</p> <p><i>Fizika:</i> Arab csillagászat (arab eredetű csillagászati elnevezések, csillagnevek, iszlám naptár stb.). Középkori technikai találmányok, a gótikus stílus technikai alapjai (támív, támpillér); tudománytörténet, asztrológia és asztronómia.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> az arab orvostudomány eredményei.</p> <p><i>Ének-zene:</i> a középkor zenéje; a reneszánsz zenéje.</p>
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi idő, változás és folyamatosság, történelmi forrás, ok és következmény.</p>	

Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés,
-------------------------------	---

	termelési egység, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, hatalmi ágak, egyeduradalom, monarchia, államszervezet, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, vallás, monoteizmus, vallásüldözés.
--	---

Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> feudalizmus, hűbériség, ortodox egyház, római katolikus egyház, pápa, szerzetes, kolostor, bencés rend, ferences rend, liturgia, inkvizíció, középkor, szent, ereklye, eretnekség, kolduló rend, kódex, iszlám, Korán, kalifa, rendi monarchia, kiváltság, városi önkormányzat, céh, skolasztika, egyetem, reneszánsz, humanizmus, rendi országgyűlés, szultán, szpáhi, janicsár, gyermekadó, szolgálati birtok (tímárbirtok, khász - birtok).</p> <p><i>Személyek:</i> Klodvig, Kis Pippin, Karolingok, Nagy Károly, I. (Nagy) Ottó, I. (Hódító) Vilmos, III. Ince, Szent Benedek, Szent Ferenc, Szent Domokos, Mohamed próféta, Aquinói Szent Tamás, Gutenberg, Lorenzo Medici, Petrarca, Machiavelli, Raffaello, Simon de Monfort, II. Henrik, IV. Szép Fülöp, II. Mohamed.</p> <p><i>Topográfia:</i> Frank Birodalom, Poitiers, Aachen, Verdun, Egyházi (Pápai) Állam, Arab Birodalom, Mekka, Cordoba, Bagdad, Damaszkusz, Német-római Birodalom, Párizs, Oxford, Prága, Velence, Firenze.</p> <p><i>Kronológia:</i> 622 (Mohamed futása, a muszlim időszámítás kezdete), 732 (a frankok győzelme az arabok felett), 800 (Nagy Károly császárrá koronázása), 843 (a verduni szerződés), 962 (Német-római Császárság megalapítása), 1054 (az egyházszakadás), 1066 (hastingsi csata), 1215 (a Magna Charta kiadása), 1265 (első angol rendi gyűlés összehívása), 1302 (első francia rendi gyűlés összehívása), 1453 (Konstantinápoly elfoglalása).</p>
-------------------------	---

Tematikai egység	A magyarság története a kezdetektől 1490-ig	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	Mondák a magyarság vándorlásáról, mondák és történetek a honfoglalásról, kalandozásokról és az államalapításról. Géza fejedelem és (Szent) István király műve. Az Árpád-ház uralkodói, szentjei. Nagy Lajos, a hódító és törvényhozó. Hunyadi János a törökellenes küzdelmek élén. Hunyadi Mátyás portréja.	

<p>A tematikai egység nevelésifejlesztési céljai</p>	<p>A magyarság korai története révén annak felismertetése, hogy az új tudás elsajátítása, a környező népektől való tanulás, az alkalmazkodási képesség fontos feltétele volt népünk fennmaradásának.</p> <p>A kereszténység felvétele és az erre épülő államalapítás teremtette meg a feltételeit a magyar állam megerősödésének és fejlődésének. Az országépítés során megjelenő új kihívásokra adott megfelelő válaszaival a kor politikai vezetése hozzájárult a társadalmi, gazdasági fejlődéshez, amely felerősítette mind a védekező, mind a támadó katonai erőt, melynek révén a Magyar Királyság a térség meghatározó államává vált. A tanuló felismeri és tudatosul benne, hogy a magyarság eredetére vonatkozó álláspontok különbözősége a források rendkívüli hiányosságából és az egyes szaktudományok (történettudomány, régészet, nyelvészet) kutatási eredményeinek egymásnak olykor ellentmondó adataiból fakad. Tudása elmélyül az államalapításról, megérti történelmi jelentőségét. Felismeri, hogy az Árpád-korban megszilárdult a keresztény magyar állam. A korszak jelentős uralkodói politikai életpályájának megismerésén keresztül belátja, hogy Magyarország a közép-európai régió egyik legerősebb államaként fejlődött, sorsa több ponton összekapcsolódott a környező államok és Nyugat-Európa fejlődésével. Tudja, hogy az ország fejlődésének lehetőségeit lényegesen befolyásolta az oszmán törökökkel folytatott küzdelem.</p>	
<p>Témák</p>	<p>Fejlesztési követelmények</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>A vándorló magyarság képe a korabeli forrásokban. <i>(Pl. arab és bizánci források.)</i></p> <p>Eltérő tudományos elképzelések a magyar őstörténettel kapcsolatban. <i>(Pl. eredetelméletek, őshaza.)</i></p> <p>A kalandozó magyarok képe a korabeli forrásokban.</p> <p>Szent István törvényalkotó tevékenysége.</p> <p>Az új rend megszilárdulása Szent László és Könyves</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Kulcsszavak és kulcsmondatok keresése szövegben. <i>(Pl. Szent István törvényeiben.)</i> □ Információk gyűjtése és önálló rendszerezése, értelmezése. <i>(Pl. Szent László törvényeinek elemzése.)</i> – Tanultak felhasználása új feladathelyzetben. <i>(Pl. reneszánsz stíluselemek azonosítása magyarországi műemlékeken.)</i> 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a magyar nyelv rokonsága, története, nyelvcsaládok, régi magyar nyelvemlékek: a Tihanyi apátság alapítólevele, Halotti beszéd és könyörgés, Ómagyar Mária-siralom. Eredetmondák. <i>(Pl. Arany János: Rege a csodaszarvasról.)</i> Janus Pannonius: Pannónia dicsérete, Katona József: Bánk Bán, Arany János: Toldi.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A nagyszentmiklósi kincs,</p>

<p>Kálmán idején.</p> <p>Nagy Lajos törvényei és az Anjou-kori társadalom.</p> <p>Zsigmond király külpolitikája. (<i>Pl. a nyugati egyházzsakadás megszüntetése, a huszita kérdés kezelése, oszmánok elleni védekezés.</i>)</p> <p>Mátyás király belső külpolitikája.</p> <p>Mátyás király és a reneszánsz.</p>	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Érvék gyűjtése a saját vélemény alátámasztására, ellenvélemények cáfolására. (<i>Pl. a kalandozások lefolyása.</i>) – Kérdések megfogalmazása a források megbízhatóságára, a szerző esetleges elfogultságára, rejtett szándékaira vonatkozóan. (<i>Pl. korabeli utazók, krónikáirók leírásainak elemzése.</i>) – Különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. (<i>Pl. a nemes fogalom jelentésváltozása.</i>) – Híres emberek, történelmi személyek jellemzése, feltevések megfogalmazása a cselekedeteinek mozgatórugóiról. (<i>Pl. Hunyadi Mátyás külpolitikája.</i>) – Történelmi jelenetek elbeszélése, eljátszása különböző szempontokból. Erkölcsi kérdéseket felvető élethelyzetek megismerése és bemutatása. (<i>Pl. a nikápolyi csata rekonstruálása magyar és török korabeli források alapján.</i>) – Különböző szövegek, képes hanganyagok stb. 	<p>a honfoglalás korát feldolgozó képzőművészeti alkotások megfigyelése, elemzése. Román, gótikus és reneszánsz emlékek Magyarországon.</p> <p><i>Ének-zene:</i> reneszánsz zene: Bakfark Bálint.</p> <p><i>Matematika:</i> térbeli modellek készítése valaminek a demonstrálásához.</p> <p><i>Informatika:</i> forráshasználat, hitelesség.</p>
---	---	--

	<p>vizsgálata történelmi hitelesség szempontjából. (Pl. Mátyás királyról szóló mondák, mesék.)</p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Esszé írása történelmitársadalmi témákról. (Pl. Luxemburgi Zsigmond valláspolitikája.) – Történelmi, társadalmi témák vizuális ábrázolása. (Pl. Mátyás háborúi.) <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Tanult események, jelenségek topográfiai helyének meghatározása térképen. (Pl. a magyarság vándorlásának fő állomásai.) □ Az európai és a magyar történelem eltérő időbeli ritmusának elemzése. (Pl. a kereszténység felvétele, államok alapítása.) – Egyszerű térképvezérlések rajzolása információforrások alapján. (Pl. a kalandozó hadjáratok.) 	
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Változás és folyamatosság, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	

Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, népességfogyás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, államszervezet, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, vallás, monoteizmus, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> nyelvrokonság, őstörténet, őshaza, törzsszövetség,

	<p>kettős fejedelemség, honfoglalás, kalandozás, Szent Korona, királyi vármegye, ispán, nádor, egyházmegye, királyi tanács, tized, várnép, várjobbágy, familiaritás, vajda, székely, szász, kun, bandérium, harmincad, szabad királyi város, bányaváros, mezőváros, báró, nemes, főnemes, köznemes, kilenced, ősiség, perszonalunió, végvári rendszer, rendi országgyűlés, regálé, rendkívüli hadiadó, füstpénz, fekete sereg, Corvina.</p> <p><i>Személyek:</i> Álmos, Árpád, Bulcsú, Géza fejedelem, I. (Szent) István, Koppány, Szent Gellért, I. Imre herceg, (Szent) László, Könyves Kálmán, I. Károly, I. (Nagy) Lajos, Luxemburgi Zsigmond, Jan Zizka, Hunyadi János, V. László, Hunyadi Mátyás, Vitéz János, Kinizsi Pál, III. Henrik, Podjebrád György, Beatrix.)</p> <p><i>Topográfia:</i> Baskíria, Levédia, Etelköz, Kárpát-medence, Vereckehágó, Augsburg, Pannonhalma, Esztergom, Székesfehérvár, Pozsony, Horvátország, Erdély, Dalmácia, Buda, Visegrád, Havasalföld, Moldva, Kassa, Körmöcbánya, Selmecbánya, Besztercebánya, Nándorfehérvár, Szilézia, Kenyérmező, Bécs, Itália.</p> <p><i>Kronológia:</i> 895 táján (a honfoglalás), 907 (Pozsonyi csata), 955 (az augsburgi csata), 972–997 (Géza fejedelemsége), 997/1000–1038 (I. /Szent/ István uralkodása), 1077–95 (I. /Szent/ László), 1095–1116 (Könyves Kálmán), 1301 (az Árpád-ház kihalása), 1342–82 (I. /Nagy/ Lajos), 1351 (I. /Nagy/ Lajos törvényei), 1387–1437 (Luxemburgi Zsigmond), 1396 (a nikápolyi csata), 1434 (a lípany csata), 1456 (a nándorfehérvári diadal), 1458–90 (I. /Hunyadi/ Mátyás), 1471 (Vitéz János féle összeesküvés), 1479 (a kenyérmezei csata), 1485 (Bécs elfoglalása).</p>
--	--

Tematikai egység	A világ és Európa a kora újkorban	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	Felfedezők, utazók, reformátorok, a Napkirály udvara, a felvilágosodás eszméi.	

<p>A tematikai egység nevelésifejlesztési céljai</p>	<p>A világ különböző civilizációit összeköti az emberi alapszükségletek biztosításának szükségessége (élelem, biztonság, világ megértésének igénye stb.), ezért is fontos az empatikus látásmód, amely a leigázottak szemével is értékeli a földrajzi felfedezéseket és az azt követő gyarmatosítást.</p> <p>A tanuló belátja, hogy Amerika felfedezése gyökeresen megváltoztatta a világ képét. Megérti, hogy a kultúrák találkozása milyen esélyeket és/vagy veszélyeket hordoz magában. Az európai régiók eltérő fejlődésének és egymásra hatásának megismerése. A tőkés gazdaság működési mechanizmusának átlátása. A nagyhatalmak egymással kialakított kapcsolatainak és konfliktusainak Európa történetét befolyásoló hatásainak megértése. A termelés új szervezeti formái társadalomformáló hatásának felismerése. Megismeri az európai régiók eltérő fejlődését és egymásra hatását.</p>	
<p>Témák</p>	<p>Fejlesztési követelmények</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>A kapitalista világgazdasági rendszer kialakulásának kezdetei, a legfőbb társadalmi és gazdasági folyamatok a XVI-XVII. században Nyugat-Európában.</p> <p>Nagyhatalmi konfliktusok és vallási ellentétek a koraújkoriban Európában. (Pl. francia-Habsburg vetélkedés, harmincéves háború.)</p> <p>Az angolszász kapitalizálódás, a polgári fejlődés és a mindennapi élet a kora újkorban Angliában.</p> <p>Nagyhatalmi erőviszonyok, az európai egyensúly a XVIII. században.</p> <p>Az új világszemlélet kialakulása (pl. racionalizmus), az újkorban természettudományok (pl. mechanika, newtoni</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés különböző típusú forrásokból. (Pl. a kapitalista gazdasági átalakulás egyes elemeinek leírása a véres törvények és I. Erzsébet rendeletei alapján.) – Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. a polgárosult angol nemesség és a francia nemesség összehasonlítása.) – Információk önálló rendszerezése és értelmezése. (Pl. a harmincéves háború okainak csoportosítása.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Érvek gyűjtése a saját 	<p><i>Földrajz:</i> földrajzi felfedezések topográfiai vonatkozásai, a holland mélyföld, a Naprendszer.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Shakespeare, Molière. <i>Dráma és tánc:</i> az angol reneszánsz színház és dráma, a francia klasszicista színház és dráma.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> a barokk stílus.</p> <p><i>Ének-zene:</i> a barokk zene.</p> <p><i>Fizika:</i> A földközéppontú és a napközéppontú világmépítések jellemzői. A Föld, a Naprendszer és a Kozmosz fejlődéséről alkotott csillagászati elképzelések. Kepler törvényei, Newton.</p> <p><i>Filozófia:</i> Descartes, Bacon, Locke.</p>

<p><i>fizika)</i> és társadalomtudományok (<i>pl. társadalmi szerződés, államelmélet</i>) kibontakozása.</p>	<p>vélemény alátámasztására, ellenérvek gyűjtése meghatározott álláspontok cáfolására. (<i>Pl. forradalom volt-e a XVII. századi angliai átalakulás?</i>)</p> <ul style="list-style-type: none"> – A különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. (<i>Pl. az ipari termelési keretek – céh, kiadási, felvásárlási rendszer, manufaktúra – összehasonlítása.</i>) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Folyamatábra, diagram készítése. (<i>Pl. a XVI. századi világkereskedelem működése.</i>) – Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák) készítése. (<i>Pl. az angol polgárháború szakaszairól.</i>) <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A történelmi tér változásainak leolvasása térképekről. (<i>Pl. a harmincéves háború egyes szakaszai történetének nyomon követése.</i>) 	
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi idő, változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, interpretáció, jelentőség.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, népesedés, népességrobbanás, népességfogyás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, termelési egység, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó,</p>
	<p>politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, monoteizmus, vallásüldözés.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> újkor, felfedező, ültetvény, eredeti tőkefelhalmozás, bekerítések, gyarmat, gyarmatosítás, tőke, kapitalizmus, világkerkedelem, hitel, bankár, abszolutizmus, katolicizmus, reformáció, protestáns, manufaktúra, vetésforgó, anglikán, puritán, independens, presbiteriánus, protektorátus, leveller, Jognyilatkozat, alkotmányos monarchia, parlament, merkantilizmus, racionalizmus, empirizmus, felvilágosodás, társadalmi szerződés, állam.</p> <p><i>Személyek:</i> V. Károly, Luther, Kálvin, Kopernikusz, Galilei, II. Fülöp, VIII. Henrik, I. Erzsébet, I. Jakab, I. Károly, Cromwell, XIV. Lajos, Richelieu, Wallenstein, I. (Nagy) Péter, II. Frigyes, John Locke, Descartes, Newton.</p> <p><i>Topográfia:</i> Németalföld, London, Párizs, Versailles, Lepantó, Itália, Westfália, Marston Moor, Preston, Fehérhegy, Narva, Szentpétervár. <i>Kronológia:</i> 1492 (Amerika felfedezése), 1517 (Luther fellépése, a reformáció kezdete), 1588 (Nagy Armada veresége), 1618–48 (a harmincéves háború), 1620 (a fehérhegyi csata), 1640-1689 (Angol Polgári Forradalom), 1642–49 (az angol polgárháború), 1689 (a Jognyilatkozat kiadása), 1701-1714 (Spanyol örökösödési háború), 1700-1721 (Északi háború).</p>

Tematikai egység	Magyarország a kora újkorban		Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	A mohácsi csata, a végvári harcok hősei, a hadvezér Zrínyi Miklós, kuruc mondák és történetek.		
A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai	<p>A politikai, majd a későbbi vallási megosztottság is hozzájárult az ország három részre szakadásához, ezért lényeges felismerni a közösségi és egyéni érdek összehangolásának és a társadalmi összefogásnak a szükségességét külső támadás esetén. A hazai polgárság és parasztság művelődésében máig hatóan a reformáció a bibliafordítás és a magyar nyelvű hitélet, míg a katolikus vallás a megújulása révén jutott jelentős szerephez. Az uralkodói önkény nyomán létrejövő nemzeti összefogás mozgósító erejének és a kölcsönös engedményeken alapuló megállapodás hosszú távú jelentőségének értékelése a Rákóczi-szabadságharc kapcsán. A sorsfordító történelmi események nem kizárólag egy kiváltó okra vezethetők vissza, és következményeik döntően befolyásolhatják egy adott állam/közösség fejlődésének lehetőségeit.</p> <p>A kiemelkedő történelmi személyek közösségformáló és társadalomátalakító szerepének felismerése. A részekre szakadt ország helyzetének megértése a két nagyhatalom ütközőzónájában, annak belátása, hogy a török kiűzését a hatalmi erőegyensúly felbomlása tette lehetővé. A másfél évszázados török uralom rövid és hosszú távú következményeinek átlátása.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	

<p>Összetartó és elválasztó erők a három országrészben. (Pl. törökök elleni védekezés, gazdaság, vallás).</p> <p>A rendi és vallási törekvések összekapcsolódása a Bocskaiféle szabadságharcban.</p> <p>Bethlen Gábor kül - és belpolitikája.</p> <p>A török kiűzésének kérdései és Zrínyi Miklós.</p> <p>A spanyol örökösödési háború és a Rákóczi szabadságharc.</p> <p>Az udvar és a rendek viszonyának alakulása.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés szaktudományi munkákból. (Pl. Erdély aranykoráról). – Az internet kritikus felhasználása történelmi ismeretek szerzésére. (Pl. a magyarországi oszmán – török építészeti emlékekről.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző történelmi elbeszélések összehasonlítása a narráció módja alapján. (Pl. a Rákóczi szabadságharc katonai eseményeinek taglalása Rákóczi Ferenc emlékiratai és más egykorú elbeszélések) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> A reformáció kulturális hatása; Pázmány Péter; Zrínyi Miklós: Szigeti veszedelem, kuruc költészet, Mikes Kelemen.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Szegénylegény katonaénekek. (Pl. Csínom Palkó).</p> <p><i>Földrajz:</i> a természeti környezet változása a török korban.</p> <p><i>Matematika:</i> képzeletben történő mozgás (pl. átdarabolás elképzelése; testháló összehajtásának, szétvágásoknak az elképzelése; testek különféle síkmetszetének elképzelése).</p>
---	---	---

	<p><i>alapján.)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltevések megfogalmazása egyes történelmi jelenségek háttéréről, feltételeiről, okairól. <i>(Pl. E. Dervarics Kálmán és Bethlen Miklós leírása Zrínyi Miklós haláláról.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák) készítése. <i>(Pl. kép alapján Buda vár alaprajzának elkészítése.)</i> – Mások érvelésének összefoglalása és figyelembevétele. A véleménykülönbségek tisztázása, a saját álláspont gazdagítása, továbbfejlesztése. <i>(Pl. a Rákóczi szabadságharc folytatásának vagy lezárásának alternatívája.)</i> – Esszé írása történelmi témákról. <i>(Pl. a török uralom hatása Magyarországra fejlődésére címmel.)</i> 	
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Változás és folyamatosság, ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességfogyás, migráció, életmód, város, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, vallásüldözés.</p>	

--	--

<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> örökös jobbágyság, hódoltság, vilajet, pasa, szpáhi, janicsár, defterdár, rend, rendi dualizmus, abszolútizmus, hajdú, merkantilizmus, vitézlő rend, unitárius, kuruc, labanc, rendi konföderáció, trónfosztás, pápens, helytartótanács, Ratio Educationis.</p> <p><i>Személyek:</i> II. Lajos, I. Ferdinánd, I. Szulejmán, Zrínyi Miklós, Bocskai István, Bethlen Gábor, Zrínyi Miklós (a költő és hadvezér), Montecuccoli, I. Lipót, Thököly Imre, Savoyai Jenő, Bercsényi Miklós, Károlyi Sándor, II. Rákóczi Ferenc.</p> <p><i>Topográfia:</i> Mohács, Buda, Hódoltság, Királyi Magyarország, Erdély, Álmosd, Kassa, Bécs, Erdély, Gyulafehérvár, Eszék, Szentgotthárd, Vasvár, Szalánkemén, Nagyharsány, Zenta, Karlóca, Isztambul, Sárospatak, Ónod, Nagyszombat, Trencsén, Szatmár.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1526 (a mohácsi csata, a kettős királyválasztás), 1591–1606 (a tizenöt éves háború, a bécsi béke), 1604-1606 Bocskai-szabadságharc, 1606 (bécsi béke, zsitvatoroki béke, 1664 (Zrínyi Miklós téli hadjárata, a vasvári béke), 1686 (Buda visszafoglalása), 1687 (a nagyharsányi csata), 1691 (a szalánkeméni csata), 1697 (a zentai csata), 1699 (a karlócai béke), 1703–11 (a Rákóczi-szabadságharc), 1707 (az ónodi országgyűlés), 1710 (a trencsényi csata), 1711 (a szatmári béke).</p>
--------------------------------	--

Tematikai egység	Felvilágosodás, forradalmak és a polgárosodás kora	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A felvilágosodás eszméi; az észak-amerikai gyarmatok függetlenségi harca; a francia forradalom vívmányai; a terror; Napóleon; az ipari forradalom találmányai.	
A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai	<p>A felvilágosodás állította középpontba a világmindenség ésszel felfogható megértését, a tudományos megismerés elsőbbségét, a folyamatos haladás, fejlődés utópisztikus eszményét. Az alapvetőnek nevezett emberi jogok, amelyek mind a mai napig a nyugati demokráciák jogrendjének alapját jelentik. A korszak eszméi (egyenlőség, szabadság, testvériség) nem egyszer egymást kizáró módon valósulnak meg. A korszak tette az uralkodók és hatalmon levők feladatává a közjó szolgálatát, amely szélsőséges formájában a népboldogítás zsarnoki, terrorisztikus eszközeinek alkalmazását is eredményezte.</p> <p>A tanuló belátja, hogy a hatalommegosztás és a képviseleti elv általánossá válása a polgári államokban a demokratikus jogok gyakorlásának kiterjesztését eredményezte. Megérti, hogy a korszakban a társadalmi és gazdasági átalakulás egymást erősítve bontakozik ki. Felismeri, hogy az ipari forradalom, amely új energiaforrások hasznosítása mellett új technikai eszközök alkalmazásával és a termelési formák átalakításával létrehozta az ipari társadalmat, a népesség számszerű gyarapodását, urbanizációt és az ipari munkásság létszámának növekedését eredményezte. Ismeri a korszakban kialakult politikai ideológiák –liberalizmus, nacionalizmus, konzervativizmus, szocializmus – jellemzőit, és átlátja, hogy ezek átalakult formában ma is léteznek.</p>	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok

<p>A főbb irányzatok (pl. alkotmányos monarchisták, girondiak), valamint képviselőik társadalmi és politikai elképzeléseinek összehasonlítása.</p> <p>A jakobinus diktatúra.</p> <p>A napóleoni háborúk fordulópontjai. (Pl. Moszkva, Lipcse, a háborúk hatása Európára).</p> <p>A nagyhatalmi együttműködés céljai és rendszere a bécsi kongresszus nyomán.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. a tömegek bekerülése a politizálásba.) – Információk önálló rendszerezése és értelmezése. (Pl. az ipari forradalom találmányai és jelentőségük.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltevések megfogalmazása egyes 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a felvilágosodás és a romantika, a francia Enciklopédia, Voltaire: Candide.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> klasszicizmus és romantika.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Marseillaise.</p> <p><i>Fizika:</i> hőerőgépek, a teljesítmény mértékegysége (watt).</p> <p><i>Erkölcstan; etika:</i> Állampolgárság és nemzeti érzés. A szabadság rendje: jogok és kötelességek. Magánérdek és közjó.</p>
--	---	---

<p>Az ipari forradalom eredményeinek kibontakozása és egymásra hatása. (Pl. városiasodás, demográfiai robbanás.)</p>	<p>társadalmi-történelmi jelenségek okairól. (Pl. a forradalmi terror és szükségessége.)</p> <ul style="list-style-type: none"> – Történelmi személyiségek jellemzése, feltevések megfogalmazása viselkedésük mozgatórugóiról. (Pl. Robespierre, Napóleon.) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Elsődleges történelmi források elemzése, összefüggések felderítése. (Pl. a jakobinus alkotmány elemzése, elmélet és gyakorlat összehasonlítása.) – Folyamatábra, diagram készítése. (Pl. a hatalommegosztás elvének ábrája.) – Beszámoló, kiselőadás tartása népszerű tudományos irodalomból. (Pl. a szabadkőművesség és illuminátusok témájában.) – Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák) készítése. (Pl. a francia politikai irányzatai.) – Események, történetek dramatikus megjelenítése. (Pl. Robespierre elítélése.) – Esszé írása történelmi, filozófiai kérdésekről. (Pl. a „Mi viszi előre a világot? Forradalom vagy szerves fejlődés” témájában.) 	<p>Részvétel a közéletben. A társadalmi igazságosság kérdése.</p> <p><i>Földrajz:</i> urbanizációs folyamatok és hatásaik.</p> <p><i>Filozófia:</i> a felvilágosodás filozófusai (pl. Diderot, Voltaire, Rousseau), a német idealizmus (pl. Kant, Hegel), Marx.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> védőoltások (az immunológia tudományának kezdetei).</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> a modern nyilvánosság kialakulása.</p>
--	--	---

	<p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Események időrendbe állítása. (Pl. az 1820-as és 1830-as évek forradalmi.) – A történelmi tér változásainak leolvasása különböző térképekről. (Pl. az európai államhatárok változása a napóleoni háborúk hatására.) 	
Értelmező kulcsfogalmak	Ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, jelentőség.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, népesedés, népességrobbanás, népességfogyás, migráció, életmód, város, nemzet, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, emberi jog, állampolgári jog, vallás, vallásüldözés, vallásszabadság.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> felvilágosodás, a hatalmi ágak megosztása, társadalmi szerződés, népszuverenitás, szabad verseny, felvilágosult abszolútizmus, alkotmány, forradalom, jakobinus, girondista, alkotmányos monarchista, parlamenti rendszer, reakció, terror, koalíció, blokád, nacionalizmus, nemzet, liberalizmus, konzervativizmus, szocializmus, Szent Szövetség, szabadkőművesség, ipari forradalom, tőkés, demográfia, urbanizáció. <i>Személyek:</i> XVI. Lajos, Danton, Robespierre, Saint - Just, Brissot, Napóleon, Kutuzov, Metternich, Watt.</p> <p><i>Topográfia:</i> Párizs, Lengyelország, Belgium, Görögország, Varsó, Moszkva, Lipcse, Borogyino, Jéna, Auerstadt, Waterloo, Bécs.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1789. július 14. (a Bastille ostroma, a francia forradalom kitörése), 1792-1793 (a girondi köztársaság), 1793–1794 (a jakobinus diktatúra), 1804–1814/15 (Napóleon császársága), 1806 (tengeri blokád Anglia ellen), 1806 (a jénai és az auerstadti csata), 1812 (a borogyinói ütközet), 1815 (a waterloo - i csata), 1821-1829 (a görög szabadságharc), 1830 (a belgiumi felkelés), 1848 (forradalmak Európában).</p>	

Tematikai egység	Az újjáépítés kora Magyarországon		Órakeret 4 óra
Előzetes tudás	Magyarország újjáépítése a Habsburg Birodalom keretei között. Nemzetiségi viszonyok.		
A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai	<p>A hosszú, békés időszak, az ország újjáépítése együtt járt más népek, nemzetiségek befogadásával/betelepülésével/betelepítésével, gazdasági, kereskedelmi, kulturális fejlődést és egy soknemzetiségű államot eredményezett, amely később nemzetiségi ellentétek és konfliktusok alapjául szolgált. A modernizációs kényszer nyomán – a népboldogítás zsarnoki eszközeinek alkalmazása révén is – alakul ki közéletünkben a ma is meglévő „magyar gondolat” és „szabad gondolat” szembenállása. A tanulók felismerik, hogy az uralkodó és a rendek egymásra utaltsága, a központi és a helyi hatalom egyensúlya jelentett garanciát a békés építőmunkára, amely kedvezően érintette a mezőgazdaság helyzetét, de bizonyos értelemben gátját jelentette a hazai ipari termelés kibontakozásának. Tudatosan benne, hogy Magyarország a Habsburg Birodalom részét képezte, megérti a birodalmiságból fakadó problémák lényegét, és reális képet alkot Magyarország birodalmon belüli helyzetéről.</p> <p>Az önkormányzatiság (vármegyerendszer) szerepének megértése a függetlenség bizonyos elemeinek a megőrzésében. Tudja, hogy a korszakban jelentősen megváltozott Magyarország etnikai képe, és hogy ennek napjainkig ható következményei lettek.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	

<p>Az udvar és a rendek viszonyának alakulása.</p> <p>Az állami oktatáspolitikai főbb intézkedései.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. <i>(Pl. a társadalmi rétegek aránya.)</i> – A tanultak felhasználása új feladathelyzetben. <i>(Pl. a felvilágosodás hatása a korszak uralkodói intézkedéseiben.)</i> – Egy történelmi oknyomozás megtervezése. <i>(Pl. II. József halálának és nevezetes tollvonásának körülményei.)</i> 	<p><i>Földrajz:</i> Magyarország természeti adottságai.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Nyelvújítás: Kazinczy Ferenc. A magyar felvilágosodás irodalma: Bessenyei György, Csokonai Vitéz Mihály.</p> <p><i>Ének-zene:</i> a barokk zene <i>(pl. J. S. Bach, Händel)</i>, a klasszikus zene <i>(pl. Haydn)</i>.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> barokk stílusú kastélyok, templomok, illuzionisztikus freskók, fogadalmi szobrok és táblaképek Magyarországon.</p> <p><i>Informatika:</i></p>
---	---	--

	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. (Pl. II. József politikai életpályájának elemzése.) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Önállóan gyűjtött képekből összeállítás, tabló készítése. (Pl. iskolai élet a korszakban.) – Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák) készítése. (Pl. egy nemesi vármegye közigazgatási feladatait szemléltető ábra készítése.) <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A történelmi tér változásainak leolvasása különböző térképekről. (Pl. a középfokú oktatási intézmények számának változása a 18. század folyamán.) Egyszerű térképvázlatok rajzolása különböző információforrások alapján. (Pl. a magyarországi iskolák felekezeti megoszlása.) 	<p>könyvtártípusok, könyvtártörténet.</p>
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, kereskedelem,</p>
	<p>pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p>Fogalmak: Pragmatica Sanctio, Helytartótanács, felsőtábla, alsó tábla, állandó hadsereg, államnyelv, kettős vámrendszer, úrbéri rendelet, Ratio Educationis, oktatáspolitikai, türelmi rendelet, vallási türelem, nyelvrendelet. Személyek: III. Károly, Mária Terézia, II. József. Topográfia: Határőrvidék, Bácska, Bánát, Erdély, Pozsony, Szilézia. Kronológia: 1723 (Pragmatica Sanctio), 1740–80 (Mária Terézia), 1731 (Carolina Resolutio), 1777 (Ratio Educationis), 1780–1790 (II. József).</p>

Tematikai egység	Reformkor, forradalom és szabadságharc Magyarországon		Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	A magyar reformkor képviselői, március 15. mint iskolai ünnepély, a forradalom és szabadságharc kiemelkedő személyiségei.		
A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai	<p>A korszakot a nemzeti és a liberális eszme megerősödése, valamint az európai centrumhoz való fölzárkózás kényszere határozza meg. Ezek nyomán megfogalmazódik a jobbágyi és rendi viszonyok meghaladásának, az érdekegyeztetés, a közteherviselés, valamint a nemzeti nyelv és kultúra megteremtésének szükségessége, amelyek a polgári viszonyok és a nemzeti önállóság megteremtését célozzák. E célok megvalósítása állítja középpontba azokat a nagyformátumú politikusokat, akik túllépve egyéni érdekeiken, egymást kiegészítve a közösség hosszú távú érdekeit szolgáló reformprogramok mellé állítják a közvéleményt. A közös cél eredményezi a forradalom és szabadságharc idején létrejövő nemzeti egységet és összefogást, amely számos politikai, társadalmi és katonai eredménnyel jár, és csak két nagyhatalom külső katonai agressziója képes leverni. Megérti a tanuló, hogy a fejlődésben – Nyugat-Európa mintaadó államaihoz képest – lemaradt magyar társadalmat és gazdaságot célzó, reformkori modernizációs szándékok elvezettek a polgári Magyarország megteremtéséhez. A reformkorban megjelenő magyar polgári nemzetieszme és jelentőségének megismerése. Belátja, hogy a reformkor jelentős személyiségei irányt szabtak a történelmi eseményeknek. A magyar és az egyetemes történelem összefüggéseinek átlátása. Március 15. eseményeinek megismerése nemzeti ünnepünk méltó megünneplése céljából. A reformkor nagy alakjainak példáján keresztül pozitív nemzettudat kialakítása.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	

<p>A rendi országgyűlés és a megyerendszer működése.</p> <p>A gazdasági átalakulás jellemzése és elemzése.</p> <p>A magyar társadalom rétegződése és életformái.</p> <p>A nemzeti érzés megerősödése a magyarság és a nemzetiségek körében.</p> <p>A német, az olasz és ausztriai mozgalmak hatása a magyar szabadságharcra.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. <i>(Pl. a nemesi életszemlélet megismerése Pulszky Ferenc műve alapján.)</i> – Egy történelmi oknyomozás megtervezése. <i>(Pl. Körösi Csoma Sándor munkássága és halála.)</i> 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> A felvilágosodás és a reformkor irodalma. Nemzeti dráma, nemzeti színjátszás kezdetei.</p> <p><i>Dráma és tánc:</i> a XIX. századi magyar színház és dráma néhány alkotása: Katona József: Bánk bán, Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> klasszicizmus és romantika.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Himnusz, Szózat, Erkel Ferenc: Hunyadi László – a nemzeti opera</p>
--	---	--

<p>Nemzetiségi törekvések a Habsburg birodalomban</p> <p>Ausztria és Magyarország közjogi viszonyának alakulása.</p> <p>Nagyhatalmi elképzelések Közép-Európa szerepéről.</p>	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése, feltevések megfogalmazása viselkedésük mozgatórugóiról. <i>(Pl. Széchenyi István.)</i> – Különböző szövegek, hanganyagok, filmek stb. vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából. <i>(Pl. Jan Kollár Szlavia lánya elbeszélő költeménye.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Elsődleges történelmi források elemzése, összefüggések felderítése. <i>(Pl. Széchenyi programja a Stádium 12 pontja alapján.)</i> – Folyamatábra, diagram készítése. <i>(Pl. a reformkori rendi országgyűlés felépítése és a törvényhozás menete.)</i> – Események, történetek, jelenségek dramatikus megjelenítése. <i>(Pl. Széchenyi egy évi jövedelmének felajánlása a Magyar Tudományos Akadémia létrehozására.)</i> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az európai történelem és a magyar történelem kölcsönhatásainak elemzése. <i>(Pl. az 1848-as forradalmak kölcsönhatásai.)</i> 	<p>születése, Liszt Ferenc.</p> <p><i>Földrajz:</i> Magyarország természeti adottságai, folyamszabályozás.</p>
---	--	--

	<p>– Események időrendbe állítása. (Pl. a német, olasz és osztrák mozgalmak eseményei.)</p>	
Értelmező kulcsfogalmak	Történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás, jelentőség, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> reform, polgári átalakulás, liberális nemesség, államnyelv, önkéntes örökváltság, kötelező örökváltság, közteherviselés, érdekegyesítés, védővám, áprilisi törvények, felelős kormány, népképviselő, cenzusos választójog, jobbágyfelszabadítás, Függetlenségi nyilatkozat.</p> <p><i>Személyek:</i> Széchenyi István, Wesselényi Miklós, Kölcsey Ferenc, Deák Ferenc, Kossuth Lajos, Eötvös József, Metternich, Batthyány Lajos, Jellasics, Ferenc József, Windischgrätz.</p> <p><i>Topográfia:</i> Pest-Buda, Vaskapu, Debrecen.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1830 (Széchenyi István: Hitel című művének megjelenése, a reformkor kezdete), 1832-36 (rendi országgyűlés), 1844 (a magyar nyelv államnyelvvé nyilvánítása), 1848. március 15. (forradalom Pesten), 1848. április 11. (az áprilisi törvények), 1849. április 14. (a függetlenség kimondása), 1849. augusztus 13. (a világosí fegyverletétel).</p>	

Tematikai egység	A nemzetállamok és a birodalmi politika kora	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Az egységes Olaszország és Németország létrejötte. Polgárháború az Amerikai Egyesült Államokban. Birodalmak versenye a világ újrafelosztásáért, élet a gyarmatokon.	

<p>A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai</p>	<p>A nacionalista eszme terjedése, az ipari forradalom termékeinek piacigénye együttesen segítik elő a nemzetállamok létrejöttét, mely állami keretként hatékonyan képes egy nép érdekeit megjeleníteni, megvédeni. A különböző nemzetállamok megteremtésének igénye, a tőkés termelés állandó bővítésének kényszere magában hordozza a nemzetek közötti versengés kieleződését, amely többek között a gyarmatosítás új szakaszának megjelenését eredményezi. A tanuló felismeri, hogy az ipari forradalom újabb szakaszának eredményei (új iparágak, találmányok stb.) számos árnyoldallal (környezetkárosítás, társadalmi egyenlőtlenségek növekedése) járnak. A XIX. század első felében kialakult új eszmék hatására jelentősen átalakult a világ fejlődése a század második felében. Megérti azokat a régi fejlődési kereteket szétfeszítő törekvéseket, amelyek szükségszerűen vezettek el egy olyan mértékű hatalmi versengéshez, amely beletorkollott az első világháborúba.</p>	
<p>Témák</p>	<p>Fejlesztési követelmények</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>A szövetségi rendszerek kialakulásának okai az első világháború előtt.</p> <p>Gyarmatok és gyarmattartók a századfordulón.</p> <p>Az ipari forradalom legfontosabb találmányainak és felfedezőinek bemutatása (pl. Benz, Edison, a robbanómotor, telefon).</p> <p>A tudományos és technikai fejlődés hatása a társadalomra, a gondolkodásra, az életmódra és a környezetre.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. (Pl. az antant és a központi hatalmak szövetségi rendszerét alkotó államok gazdasági potenciáljai.) – Önálló információgyűjtés különböző médiumokból. (Pl. az ipari forradalom második szakaszának felfedezői.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Különbségek felismerése és a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség kapcsán. <p>(Pl. gyarmatosító hatalmak céljai.)</p>	<p><i>Földrajz:</i> kontinensek földrajza, Európa országai, Balkán, a városfejlődés szakaszai.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Stendhal, Balzac, Victor Hugo, Puskin, Zola, Dosztojevszkij, Verlaine, Rimbaud, Baudelaire, Keats.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> eklektika, szecesszió és az izmusok meghatározó alkotói és művei.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Verdi, Puccini, Wagner, Debussy.</p> <p><i>Fizika:</i> tudósok, feltalálók: Faraday, Helmholtz.</p> <p><i>Kémia:</i> Meyer, Mengyelejev, Curie házaspár.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> Pasteur, Darwin:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> – Híres emberek, történelmi személyek jellemzése, feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. <i>(Pl. Alfred Dreyfus pere.)</i> – Önálló vélemény megfogalmazása történelmi eseményekről, szereplőkről, jelenségekről, filozófiai kérdésekről. <i>(Pl. a gyarmatosítás ideológiája.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Esszé írása történelmi – társadalmi témákról. <i>(Pl. a technikai fejlődés hatása a környezetre és az életmódra.)</i> – Mások érvelésének összefoglalása és figyelembe vétele. A véleménykülönbségek tisztázása, a saját álláspont gazdagítása, továbbfejlesztése. <i>(Pl. az ipari forradalom egyes területeinek egymásra hatása.)</i> <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Történelmi időszakok összehasonlítása a változások mennyisége és gyorsasága szempontjából. <i>(Pl. az angol gyarmatosítás szakaszai és térbeli kiterjedése.)</i> <ul style="list-style-type: none"> – Események, jelenségek, 	<p>evolúcióelmélet.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> újkori olimpiák.</p>
--	--	--

	<p>tárgyak, személyek időrendbe állítása. (Pl. Az USA XIX. század második felében lezajló technikai fejlődésének bemutatása.)</p>	
Értelmező kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció.	
Tartalmi kulcsfogalmak	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, demokrácia, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, vallásüldözés.</p>	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> ipari forradalom, monopólium, futószalagos termelés, centrum, periféria, részvénytársaság, nemzetállam, szabad verseny, gyarmatbirodalom, középosztály, tömegkultúra, városiasodás, egyenlőtlen fejlődés, nagyhatalom, hármas szövetség, központi hatalmak, keleti kérdés.</p> <p><i>Személyek:</i> Bismarck, II. Vilmos, Viktória királynő, Disraeli, Edison, II. Miklós.</p> <p><i>Topográfia:</i> Olaszország, Német Császárság, Anglia, Franciaország, Marokkó, Oroszország, Japán, Szezi-csatorna, Balkán, Panama-csatorna.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1871 (a Német Császárság létrejötte), 1873 (a három császár szövetsége), 1879 (a kettős szövetség), 1882 (a hármas szövetség megalakulása), 1893 (a francia-orosz katonai szövetség), 1904 (az entente cordiale), 1904-1905 (az orosz-japán háború), 1905 (az első marokkói válság), 19011 (a második marokkói válság), 1912-1913 (a balkáni háborúk), 1907 (a hármas antant létrejötte).</p>	

Tematikai egység	A kiegyezéshez vezető út és a dualizmus kora Magyarországon	Órakeret 9 óra
Előzetes tudás	Megtorlás, önkényuralom és kiegyezés. Magyarország fejlődése a dualizmus korában, a Monarchia együtt élő népei, a nemzetiségek helyzete.	

<p>A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai</p>	<p>A szabadságharc erőszakos leverése nem járt együtt az összes vívmány megsemmisítésével, hiszen azok egy részére (pl. jobbágyfelszabadítás) az új hatalomnak is szüksége van saját helyzete stabilizálásához. A kompromisszumos megoldás a maga előnyei mellett óhatatlanul önbecsapásként is működhet, ha az engedmények helyett a felek a teljes győzelmet hirdetik. Az új polgári világ kiépülése Magyarországon számos vonatkozásban értékteremtéssel és értékvesztéssel járt, így az európai élmezőnyhöz való felzárkózási kísérlete az eredmények mellett számos – akár máig ható - társadalmi, gazdasági és szellemi, ideológiai ellentmondást is magában hordozott. A tanuló megérti, hogy a kiegyezés reális kompromisszum volt, amely megfelelt a kor erőviszonyainak. A kiegyezés hosszú távú hatásának érzékelése Magyarország fejlődésére. Belátja, hogy Magyarországon a dualizmus korában következett be a – máig meglévő – szakadás az elit- és a tömegkultúra között. Felismeri, hogy a dualizmus korában a magyar sajtó a modernizálódó magyar állam negyedik hatalmi ágává alakult.</p>	
<p>Témák</p>	<p>Fejlesztési követelmények</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>A kiegyezés alternatívái, a kiegyezéshez fűződő viták (pl. <i>dunai konföderáció, Kasszandra levél</i>).</p> <p>A polgári állam kiépülése Magyarországon (pl. <i>közigazgatás, közegészségügy, iskolahálózat</i>).</p> <p>Magyar nemzetiségi politika és nemzetiségi törekvések.</p> <p>A környezet átalakításának következményei (pl. <i>vasútépítés, városfejlődés, iparosítás</i>).</p> <p>A tömegkultúra néhány jelensége Magyarországon (pl. <i>divat, szórakozás, sport, sajtó</i>).</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, statisztikai táblázatokból. (Pl. <i>a dualizmuskori gyárpar.</i>) – Egy történelmi oknyomozás megtervezése. (Pl. <i>a tiszaszlári per.</i>) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Erkölcsi kérdéseket felvető élethelyzetek felismerése, bemutatása. (Pl. <i>az aradi vértanúk búcsúlevelei alapján.</i>) – Különböző történelmi elbeszélések összehasonlítása a narráció módja alapján. (Pl. <i>a kiegyezés mérlege Eötvös József és Kossuth</i>) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Arany János: A walesi bárdok, a századforduló irodalmi élete. (Pl. <i>a Nyugat</i>).</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> a szecesszió és eklektika jellemzői.</p> <p><i>Ének-zene:</i> Liszt Ferenc, az operett születése, Bartók Béla, Kodály Zoltán.</p> <p><i>Földrajz:</i> folyamszabályozás, természetkárosítás, árvizek kiváltó okai.</p> <p><i>Fizika:</i> az elektrifikáció, a transzformátor, a villamos mozdony, a karburátor.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i></p>

	<p><i>Lajos írásai alapján.)</i></p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Folyamatábra, diagram készítése. <i>(Pl. a dualizmus pártviszonyai.)</i> – Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák) készítése. <i>(Pl. a dualista állam.)</i> – Beszámoló, kiselőadás tartása történelmi forrásszövegek alapján. <i>(Pl. dualizmuskori színházkultúra.)</i> – Események, történetek, jelenségek mozgásos, táncos, dramatikus megjelenítése. <i>(Pl. jelenetek egy pesti kávéház mindennapjaiból.)</i> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az európai történelem és a magyar történelem kölcsönhatásainak elemzése. <i>(Pl. a kiegyezés létrejöttét elősegítő külpolitikai tényezők számbavétele.)</i> <p>A történelmi tér változásainak leolvasása különböző térképekről. <i>(Pl. a magyarországi vasúthálózat fejlődése.)</i></p>	<p>Magyar olimpiai részvétel – Hajós Alfréd, magyar sikersportágak. <i>(Pl. úszás, vívás.)</i></p>
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, jelentőség.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, korfa, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság,</p>
	<p>adó, politika, állam, államforma, államszervezet, önkényuralom, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> emigráció, húsvéti cikk, kiegyezés, dualista monarchia, gazdasági kiegyezés, Dunai Konföderáció, nemzetiségi törvény, horvátmagyar kiegyezés, asszimiláció, zsidó emancipáció, állami anyakönyvezés, polgári házasság, polgárosodás, népoktatás, millennium. <i>Személyek:</i> Ferenc József, Andrássy Gyula, Tisza Kálmán, Wekerle Sándor, Jászi Oszkár, Kandó Kálmán, Puskás Tivadar, Baross Gábor. <i>Topográfia:</i> Osztrák-Magyar Monarchia, Budapest, Bécs, Fiume. <i>Kronológia:</i> 1865 (Deák Ferenc húsvéti cikke), 1867 (a kiegyezés, Ferenc József megkoronázása), 1868 (a nemzetiségi törvény, a horvátmagyar kiegyezés), 1875–90 (Tisza Kálmán miniszterelnöksége), 1873 (Budapest létrejötte), 1896 (a millennium).</p>
<p>Ismétlés, számonkérés</p>	<p>10 óra</p>

A fejlesztés várt eredményei a 11. osztály végén

Az újkori egyetemes és magyar történelmi jelenségek, események rendszerező feldolgozásával a jelenben zajló folyamatok előzményeinek felismerése, a nemzeti öntudat és aktív állampolgárságra nevelés.

A múltat és a történelmet formáló, alapvető folyamatok, ok-okozati összefüggések felismerése és egyszerű, átélhető erkölcsi tanulságok (pl. társadalmi kirekesztés) azonosítása, ezeknek jelenre vonatkoztatása, megítélése.

Az újkorban élt emberek, közösségek sokoldalú élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak azonosítása, a hasonlóságok és különbségek árnyalt felismerése, több szempontú értékelése.

A civilizációk története jellegzetes sémájának alkalmazása újkori egyetemes történelemre.

A történelem értelmezését segítő kulcsfogalmak és egyéb egyedi fogalmak rendszeres és szakzerű alkalmazása révén, többoldalú történelmi tájékozódás és árnyalt gondolkodás. Ismerje fel a tanuló, hogy az utókor, a történelmi emlékezet a nagy történelmi személyiségek tevékenységét többféle módon és szempont szerint értékeli, egyben legyen képes saját értékítélete megfogalmazásakor a közösség hosszú távú nézőpontját alkalmazni.

Ismerje a XIX. század kisebb korszakainak megnevezését, illetve egy-egy korszak főbb jelenségeit, jellemzőit, szereplőit, összefüggéseit.

Ismerje a magyar történelem főbb csomópontjait a Dualizmus korszakáig bezárólag.

Legyen képes e bonyolult történelmi folyamat meghatározó összefüggéseit, szereplőit beazonosítani, valamint legyen képes egy-egy korszak főbb kérdéseinek problémaközpontú bemutatására, elemzésére.

Ismerje az újkorban meghatározó egyetemes és magyar történelem eseményeit, évszámait, történelmi helyszíneit. Legyen képes összefüggéseket találni a térben és időben eltérő történelmi események között, különös tekintettel azokra, melyek a magyarságot közvetlenül vagy közvetetten érintik.

Tudja, hogy az újkortól kezdődően lényegesen átalakul Európa társadalma és gazdasága (polgárosodás, iparosodás) és ezzel párhuzamosan új eszmeáramlatok, politikai mozgalmak, pártok jelennek meg. Ismerje fel, hogy az USA milyen körülmények között vált a mai világ vezető hatalmává és mutasson rá az ebből fakadó ellentmondásokra.

Legyen képes ismereteket meríteni különböző ismeretforrásokból, történelmi, társadalomtudományi, filozófiai és etikai kézikönyvekből, atlaszokból, szaktudományi munkákból, legyen képes ezek segítségével történelmi oknyomozás megszervezésére. Jusson el az előadás önálló jegyzetelése szintjére.

Legyen képes különböző történelmi elbeszéléseket (pl. emlékiratok) összehasonlítani a narráció módja alapján.

Legyen képes történelmi-társadalmi adatokat, modelleket és elbeszéléseket elemezni a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából. Legyen képes összehasonlítani

társadalmi-történelmi jelenségeket strukturális és funkcionális szempontok alapján. Legyen képes értékrendek összehasonlítására, saját értékek tisztázására. Értékelje a társadalmi-történelmi jelenségeket az értékrendek alapján.

Legyen képes a történelmi időben történő tájékozódás eddig elsajátított összetevőinek és jelentőségének a bemutatására példákkal. Legyen képes a különböző időszakok történelmi térképeinek összehasonlítása során a változások (pl. területi változások, népsűrűség, vallási megosztottság stb.) hátterének feltárására.

12. évfolyam

Éves óraszám: 93

Tematikai egység	Az első világháború és következményei	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	A tudomány és technika fejlődésének új szakasza. Nagyhatalmi konfliktusok és a szövetségi rendszerek kialakulása. A keleti kérdés. A dualista monarchia válsága.	
A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai	<p>A korábban kialakult nagyhatalmi egyensúly felbomlása, a gyarmatokért való versengés, a létrejövő katonai szövetségek, a fegyverkezési verseny és a megoldatlan balkáni helyzet együttesen vezetett a háborúhoz. Az új hadászati eszközök és módszerek alkalmazása elhúzódó harcokkal és óriási ember- és anyagi veszteséggel jártak, és minden állampolgárt érintettek. A későbbi győztesek olyan – sok tekintetben irracionális, megalázó – békeszerződéseket kényszerítettek rá a legyőzöttekre, melyekkel igazolni lehetett a háborús társadalmi áldozatvállalás értelmét, ugyanakkor magukban hordozták egy újabb fegyveres konfliktus kényszerét.</p> <p>A tanuló megérti az első világháború kirobbanásához vezető okokat, és látja azok komplex jellegét. Felismeri a háború sajátos, az emberi történelemben ez idáig nem létező új vonásait. Tisztában van a háború emberiségre gyakorolt romboló morális hatásaival. Reálisan értékeli a történelmi tényeket, figyelembe véve a háborút lezáró békerendszert. Felismeri a békerendszer keltette új ellentmondásokat, különös tekintettel a kelet-közép-európai régióra. Ismeri és érti a trianoni országvesztés lényegét, máig tartó hatásainak mozgatórugóit. Különbséget tesz nemzeti önvédelem és önfeladás között, ismeri a politikai kalandorság jellemzőit és következményeit.</p>	
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok

<p>A háterszág szerepe a háborúban.</p> <p>Nagyhatalmi érdekek és ellentétek a béketárgyalásokon.</p> <p>Magyarország az első világháborúban.</p> <p>A Károlyi-kormány belső külpolitikai mozgástere és intézkedései.</p> <p>A tanácskormány uralomra kerülése, politikája,</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, diagramokból. <i>(Pl. háborús veszteségek.)</i> □ Önálló információgyűjtés adott témához különböző médiumokból. <i>(Pl. háborúra buzdító plakátok.)</i> □ Információk gyűjtése múzeumokban. <i>(Pl. a korszak helytörténeti vonatkozásai.)</i> 	<p><i>Földrajz:</i> Európa domborzata és vízrajza.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Móricz Zsigmond: Barbárok, Ady Endre, Babits Mihály háborús versei.</p> <p><i>Kémia:</i> hadászatban hasznosítható vegyi anyagok.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> tömegkommunikáció, médiumok hatása a mindennapi életre.</p>
---	--	---

<p>bukásának okai.</p> <p>Trianon társadalmi és bel- és külpolitikai következményei. Új államok KözépEurópában. A határon túli magyarság sorsa.</p>	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Különböző szövegek, képek, plakátok, karikatúrák vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából. <i>(Pl. Ferenc József korának karikatúrái.)</i> □ Tanult ismeretek problémaközpontú elrendezése. <i>(Pl. a győztes nagyhatalmak békecéljainak és békeelveinek megvalósulása.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Esszé írása történelmitársadalmi témákról. <i>(Pl. a trianoni békediktátum hatásai.)</i> □ Mások érvelésének összefoglalása és figyelembe vétele. A véleménykülönbségek tisztázása. <i>(Pl. Magyarország részvétele a világháborúban.)</i> □ Történetek dramatikus megjelenítése. <i>(Pl. a magyar delegáció részvétele a béketárgyalásokon.)</i> <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Kronológiai adatok rendezése. <i>(Pl. a tanácsköztársaság hadieseményeinek időrendje.)</i> Néhány kiemelt esemény, jelenség topográfiai adatainak elhelyezése vaktérképen. <i>(Pl. a békeszerződések</i> 	
---	--	--

	<i>területi vonatkozásai.)</i>	
Értelmező kulcsfogalmak	Történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, jelentőség, történelmi nézőpont.	
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, demokrácia, monarchia, köztársaság, parlamentarizmus, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, monoteizmus, vallásüldözés.	
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> hátsország, antant, jóvátétel, Népszövetség, revízió, irredentizmus, reváns, kommunizmus, őszirózsás forradalom, Kommunisták Magyarországi Pártja (KMP), demarkációs vonal, konvenció, Vix-jegyzék, proletárdiktatúra, direktórium, vörös őrség, ellenforradalom, forradalmi törvénytörés, vörösterror, diktátum, Vasgárda, usztasa.</p> <p><i>Személyek:</i> Lenin, Wilson, Clemenceau, Tisza István, Károlyi Mihály, Kun Béla, Szamuely Tibor, Jozef Pilsudsky, I. Sándor, Thomas Masaryk, Horthy Miklós.</p> <p><i>Topográfia:</i> Szentpétervár, Szerb - Horvát - Szlovén Királyság, Csehszlovákia, balti államok, Lengyelország, Románia, Bulgária, trianoni Magyarország.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1914–18 (az első világháború), 1914. július 28. (az Osztrák-Magyar Monarchia hadat üzen Szerbiának, a világháború kirobbanása), 1918. október 31. (Károlyi Mihály kinevezése miniszterelnökké, az őszirózsás forradalom), 1918. november 3. (a padovai fegyverszünet), 1918. november 13. (a belgrádi konvenció) (1919 (a békekonferencia kezdete, a versailles-i béke), 1919. március 21. – augusztus 1. (a proletárdiktatúra időszaka), 1920. június 4.(a trianoni béke aláírása).</p>	

Tematikai egység	Európa és a világ a két világháború között	Órakeret 15 óra
Előzetes tudás	A gazdasági világválság és következményei az Egyesült Államokban és Európában, diktatúrák és diktátorok földrészünkön.	

<p>A tematikai egység nevelésifejlesztési céljai</p>	<p>A világháború Európa hatalmi pozícióvesztését, az USA centrális helyzetbe kerülését, a bolsevizmus hatalomra jutását, a tömegdemokráciák kialakulását, valamint a korábban egységesülő világpiac felbomlását eredményezte. A politikai jogok kiterjesztése több országban a szociális demagógia felerősödésével járt, így utat nyitott a szélsőséges elemek hatalomra kerülésének, akik diktatórikus rendszereket vezettek be. E rendszerekben faji vagy osztályalapon, a bűnbakképzés eszköztárát alkalmazva embercsoportokat bélyegeznek meg, telepítenek ki, vagy likvidálnak, és a társadalmat „fenyegető veszélyre” való tekintettel mindenkinek korlátozzák szabadságjogait. A tanuló érti, hogy az USA-ban az 1920-as évek nagy gazdasági fejlődést hoztak, amelyet az évtized végi nagy válság követ. Felismeri, hogy a háborús pusztítás, vereség és gazdasági válságok egyik következménye a szélsőségek térnyerése. A diktatúrák működési mechanizmusának megismerése.</p>	
<p>Témák</p>	<p>Fejlesztési követelmények</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>A világgazdaság átrendeződése a háború után.</p> <p>A gyarmati világ szétesésének kezdetei. (pl. India, Közel-Kelet).</p> <p>Az olasz fasizmus jellemzői.</p> <p>Tekintélyuralmi rendszerek bemutatása Közép-Európában és a Balkánon.</p> <p>Az USA gazdasági fellendülése és nemzetközi szerepe.</p> <p>A válság kezelésének módjai egy adott országban (pl. USA, Nagy-Britannia).</p> <p>A totális állam kiépítése Németországban.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés különböző statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. (Pl. a német választások eredményei 1928–33 között; munkanélküliség alakulása az Egyesült Államokban 1929–1937.) – Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. a GULAG élete Szolzsenyicin: Ivan Gyenyiszovics egy napja című műve alapján.) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> az avantgárd (pl. Apollinaire), Borges, Bulgakov, Faulkner, Thomas Mann, Orwell, Szolzsenyicin.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A technikai képalkotás: fényképezés, film jelentősége. Az avantgárd: Picasso: Guernica. Fényképek értelmezése.</p> <p><i>Ének-zene:</i> az avantgárd zene, a dzsessz.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> vitaminok, penicillin – antibiotikumok, védőoltások.</p> <p><i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> A média kifejező eszközei és ezek hatásmechanizmusa. A korszak stílusirányzatai. <i>Testnevelés és sport:</i> olimpiatörténet – a berlini</p>

<p>A bolsevizmus ideológiája. A bolsevik propaganda főbb jellemzői.</p> <p>A sztálini gazdaságpolitika.</p>	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Feltevések megfogalmazása egyes társadalmi-történelmi jelenségek okairól. <i>(Pl. az antiszemitizmus okai.)</i> – Különböző szövegek, hanganyagok stb. vizsgálata a hitelesség szempontjából. <i>(Pl. különböző propagandafilmek elemzése.)</i> – Híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése, feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek, viselkedésének mozgatórugóiról. <i>(Pl. Gandhi és a polgári engedetlenségi mozgalom.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Folyamatábra, diagram készítése. <i>(Pl. a világgazdasági válság jelenségei.)</i> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A történelmi tér változásainak leolvasása különböző térképekről. <i>(Pl. Köztes-Európa nemzetiségi térképének összevetése az első világháború előtti és utáni államhatárokkal.)</i> 	<p>olimpia (1936).</p>
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Változás és folyamatosság, ok és következmény, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés,</p>
	<p>erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, hatalmi ág, egyeduralom, monarchia, demokrácia, parlamentarizmus, diktatúra, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, vallásüldözés.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> tömegpárt, fasizmus, korporatív állam, kisantant, Westminsteri Statútum, Dawes-terv, pártállam, államosítás, kollektivizálás, tervutasításos rendszer, Sztahanov-mozgalom, GULAG, személyi kultusz, koncepció, per, tőzsde, túltermelési válság, New Deal, totális diktatúra, propaganda, nemzetiszocializmus, fajelmélet, Führer, SS, SA, Gestapo, Berlin-Róma tengely, antikomintern paktum, Anschluss, domínium, tekintélyelvű állam, autoriter rendszer.</p> <p><i>Személyek:</i> Mussolini, Hindenburg, Sztálin, Roosevelt, Keynes, Hitler, Goebbels, Gandhi, Pilsudski, Sándor király, Dollfuss.</p> <p><i>Topográfia:</i> Köztes-Európa, Szovjetunió, Brit Nemzetközösség, Berlin, weimari köztársaság, Moszkva, Saar-vidék, Rajna-vidék, Szudéta-vidék.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1922 (fasiszta hatalomátvétel Olaszországban, a Szovjetunió létrehozása), 1924 (a Dawes-terv), 1925 (a locarnói egyezmény), 1929–1933 (a világgazdasági válság), 1933 (Hitler hatalomra kerülése), 1936 (Berlin-Róma tengely, Antikomintern Paktum), 1938 (Anschluss, a müncheni konferencia).</p>

Tematikai egység	Magyarország a két világháború között		Órakeret 10 óra
Előzetes tudás	<p>Politikusportrék a két világháború közötti Magyarországon. Trianon és következményei – a nemzeti összetartozás napja.</p>		
A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai	<p>A trianoni országvesztés társadalmi, szellemi és gazdasági rövidtávú hatásainak és hosszú távú következményeinek nemzeti tragédiaként való tudatosítása. A reménytelen bel- és külpolitikai helyzetből való kilábalás eredményeinek felismerése, a szellemi honvédelem és nemzetépítés szükségességének elfogadása, valamint a területi revíziós igények szükségességének etnikai indoklása a korszakra vonatkozóan. Szélsőségektől mentes értékelés az adott történelmi időszakról, eseményeiről és személyiségeiről.</p> <p>A tanuló érti, hogy a két világháború közötti magyar fejlődés legfontosabb mozgatórugója a trianoni békeszerződés és annak hatásaira való reflektálás volt. Tisztában van a külpolitikai alternatívákkal és tudja azok mozgatórugóit.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	

<p>Politikai életpályák bemutatása és elemzése. (Pl. Bethlen István, Teleki Pál.)</p> <p>Gazdasági válság és radikalizálódás a belpolitikában. (Pl. Gömbös és kísérlete.)</p> <p>A klebelsbergi kultúrpolitika kibontakozása és főbb jellemzői. (Pl. kultúrfölény, vallás erkölcsi nevelés.)</p> <p>Tudomány és művészet főbb képviselői a két világháború közötti Magyarországon. (Pl. Szekfű Gyula, Szentgyörgyi Albert, Bartók Béla, Kodály Zoltán.)</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. (Pl. magyar gazdaság a két világháború között, az oktatásfejlesztés eredményei.) □ Különböző emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. új nemzedékek; zene, képzőművészet, tudomány, stb..) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Feltevések megfogalmazása a történelmi személyiségek cselekedeteinek mozgatórugóiról. (Pl. Horthy Miklós politikai életpályája.) 	<p><i>Földrajz:</i> Magyarország és Közép-Európa természeti adottságai.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> a Nyugat, mint folyóirat és mint mozgalom; József Attila; a népi írók; a határon túli irodalom.</p> <p><i>Mozgókép kultúra és médiaismeret:</i> tömegkommunikáció, médiumok hatása a mindennapi életre, a magyar hangosfilmgyártás kezdetei.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> Szentgyörgyi Albert.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> avantgárd – Kassák Lajos.</p>
---	---	---

- Történelmi – társadalmi adatok, modellek és elbeszélések elemzése a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából.
(Pl. a magyar külpolitika mozgástere, alternatívái.)
- Különböző hanganyagok, filmek vizsgálata a történelmi hitelesség szempontjából. *(Pl. a korabeli játékfilmekből kirajzolódó társadalomkép összevetése a történelmi valósággal).*

Kommunikáció:

- Önállóan gyűjtött képekből összeállítás, tábló készítése. *(Pl. a korszak helytörténelmi vonatkozásai.)*
- Beszélgetés egy társadalmi, történelmi témáról. Saját vélemény érthető megfogalmazása. *(Pl. az antiszemitizmus témában.)*

Tájékozódás térben és időben:

- A világtörténet, az európai történelem, a magyar történelem eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásainak elemzése.
(Pl. a német befolyás erősödése és hatásai.)
Néhány kiemelt esemény, jelenség topográfiai helyének elhelyezése vaktérképen.
(Pl. a revíziós politika eredményei 1938–39.)

Értelmező kulcsfogalmak	Ok és következmény, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elitréteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, monarchia, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, centrum, periféria, vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> konszolidáció, numerus clausus, földreform, népszövetségi kölcsön, pengő, zsidótörvény, revízió, irredentizmus, kultúrfölény, Magyar Nemzeti Bank, társadalombiztosítás, agrárrolló, nyilas mozgalom, győri program, első bécsi döntés. <i>Személyek:</i> Teleki Pál, Bethlen István, Klebelsberg Kunó, Gömbös Gyula, Darányi Kálmán, Imrédy Béla, Szálasi Ferenc, Szent-Györgyi Albert, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Szekfű Gyula. <i>Topográfia:</i> Felvidék, Kárpátalja. <i>Kronológia:</i> 1920-1921 (Teleki Pál első miniszterelnöksége), 1920 (a numerus clausus, földreform) 1921–31 (Bethlen István miniszterelnöksége, a konszolidáció időszaka), 1927 (a pengő bevezetése), 1938. november 2. (az első bécsi döntés).

Tematikai egység	A második világháború	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	A második világháború jellemzői és következményei. Magyarország a második világháborúban. A holokauszt Európában és Magyarországon.	
A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai	Nagyhatalmak titkos vagy nyílt megegyezésének elítélése hatalmi övezetek létrehozásáról, kisebb államok felosztásáról, országhatárok erőszakos megváltoztatásáról vagy népcsoportok kitelepítéséről, kiirtásáról. A politikai antiszemitizmus megnyilvánulásai megerősödésének és mozgatórugóinak feltárása, veszélyeinek azonosítása, a diszkrimináció elítélése, az ún. fajelmélet és szörnyű következményeinek (pl. elkülönítés, deportálás, megsemmisítés) elutasítása. A tanuló megérti, miként került a háború során Magyarország kényszerpályára és ez milyen következményekkel járt az ország sorsát illetően. Tudja, hogy mennyi áldozattal, pusztítással járt a második világháború, és hogy a holokauszt az emberiség, valamint az egész magyarság tragédiája. Megismer olyan történelmi szituációkat, amelyek a háborús viszonyok közötti népek, népcsoportok vagy személyek megmentését eredményezték.	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A szövetséges hatalmak együttműködésének elemzése.</p> <p>Háborúellenes katonai és polgári erőfeszítések.</p> <p>Magyarország a náci birodalom árnyékában (Pl. gazdasági és politikai kényszerek, kitörési kísérletek).</p> <p>A területi revízió lépései.</p> <p>Kállay Miklós miniszterelnöksége.</p> <p>Háborúellenes törekvések (Pl. Magyar Történelmi Emlékbizottság, szárszói találkozó).</p> <p>Az antiszemitizmus és a zsidókérdés Magyarországon.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Ismeretszerzés szaktudományi munkákból. (Pl. konferenciák, találkozók, szerződések.) – Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból. (Pl. az első és második zsidótörvény.) – Emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. kollaboránsok, ellenállók, embermentők a második világháborúban.) 	<p><i>Fizika:</i> nukleáris energia, atombomba.</p> <p><i>Etika:</i> az intolerancia, a gyűlölet, a kirekesztés, a rasszizmus.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Radnóti Miklós, Semprun: A nagy utazás, Kertész Imre: Sorstalanság.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> A technikai képalkotás: fényképezés, a film jelentősége. <i>Fényképek értelmezése.</i> (Pl. Capa: A normandiai partraszállás fényképei.)</p>

	<p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Híres emberek jellemzése (<i>Pl. Churchill, a brit elszántság jelképe.</i>) – Értékrendek összehasonlítása, saját értékek tisztázása. (<i>Pl. Szálasi Ferenc és Teleki Pál történelemszemléletének összevetése.</i>) – Történelmi-társadalmi jelenségek értékelése a saját értékrend alapján. (<i>Pl. a holokauszt Magyarországon.</i>) – Filmek a történelmi hitelességének vizsgálata. (<i>Pl. Jób lázadása.</i>) – Kérdések megfogalmazása a forrás megbízhatóságára vonatkozóan. (<i>Pl. Horthy Miklós emlékiratai kapcsán.</i>) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <p>Események dramatikus megjelenítése. (<i>Pl. Churchill és Sztálin vitája a második front megnyitásának helyszínéről.</i>)</p> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – A történelmi tér változásainak leolvasása térképekről. (<i>Pl. a területi revízió lépései</i>) – Kronológiai adatok rendezése. 	
--	--	--

Értelmező kulcsfogalmak	Változás és folyamatosság, ok és következmény, történelmi forrás, interpretáció, történelmi nézőpont.
Tartalmi kulcsfogalmak	Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, népesedés, népességfogyás, migráció, életmód, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés,

	erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, diktatúra, közigazgatás, birodalom, szuverenitás, emberi jog, állampolgári jog, vallás, vallásüldözés.
Fogalmak, adatok	<p><i>Fogalmak:</i> háromhatalmi egyezmény, tengelyhatalmak, koncentrációs tábor, megsemmisítő tábor, népirtás, emberirtás, holokauszt, partizán, antifasiszta koalíció, fegyveres semlegesség, második bécsi döntés, „hintapolitika”, gettó, deportálás, munkaszolgálat, hadifogság, kiugrási kísérlet, Atlanti Charta, befolyási övezetek</p> <p><i>Személyek:</i> Churchill, Roosevelt, Sztálin, Truman, Attlee, De Gaulle, Bárdossy László, Kállay Miklós, Szálasi Ferenc, Wallenberg, Jány Gusztáv.</p> <p><i>Topográfia:</i> Leningrád, Új-Foundland, Casablanca, Québec, Kairó, Teherán, Moszkva, Jalta, Potsdam, Auschwitz, Hiroshima, Normandia, Kárpátalja, Erdély, Délvidék, Don-kanyar, Voronyezs,</p> <p><i>Kronológia:</i> 1941. augusztus 12. (Új-Foundland); 1943. január 14. (Casablanca); 1943. augusztus 14. (Québec), 1943. szeptember 22-26 (Kairó); 1943. szeptember 28-december 1 (Teherán). 1944. június 6. (megkezdődik a szövetségesek normandiai partraszállása), 1944. október 9. (Moszkva). 1945. február 4-11. (a jaltai konferencia), 1945. május 9. (az európai háború befejeződése), 1945. július 7augusztus 2. (Potsdam) 1945. szeptember 2. (Japán fegyverletételével véget ér a második világháború), 1940. augusztus 30. (a második bécsi döntés), 1941. április (magyar támadás Jugoszlávia ellen), 1942–1944 tavasza (Kállay Miklós miniszterelnöksége), 1943. január (a doni katasztrófa), 1944. március 19. (a németek megszállják Magyarországot), 1944. október 15. (Horthy Miklós sikertelen kiugrási kísérlete, nyilas hatalomátvétel).</p>

Tematikai egység	Hidegháborús konfliktusok és a kétpólusú világ kiépülése	Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	A második világháború eseményei, a sztálinizmus jellemzői, az Amerikai Egyesült Államok politikai és gazdasági viszonyai, a gyarmatok helyzete a két világháború között.	

<p>A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai</p>	<p>A gyarmati függési viszonyok átalakulása, az európai kettéosztottság emberi, társadalmi, gazdasági következményeinek beazonosítása. A diktatórikus rendszerek szabadságot korlátozó és versenyképtelen vonásainak felismerése, elítélése. A demokrácia mint a közös döntés intézményrendszerének az emberi jogokat leginkább biztosító formája. A tanuló értelmezi a háború utáni helyzetet és a megosztott világ kialakulásának folyamatát. Hiteles kép alakul ki benne a két tömbben élők különböző helyzetéről, mindennapjairól. Ismeri az egykori gyarmati lét hatását a függetlenné vált államok fejlődésére.</p>	
<p>Témák</p>	<p>Fejlesztési követelmények</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>Nyugat-Európa újjáépítése és a közös európai intézmények kialakulásának kezdetei.</p> <p>A gyarmati rendszer felbomlása – a „harmadik világ” kialakulása.</p> <p>Gandhi erőszakmentes mozgalma.</p> <p>A német kérdés.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Ismeretszerzés különböző írásos forrásokból, vizuális rendezők készítése. (Pl. <i>hidegháborús elméletek</i>) □ A tanultak felhasználása új feladathelyzetekben. (Pl. <i>megszállási övezetek Németországban.</i>) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Beszélgetés egy társadalmi, történelmi témáról. Saját vélemény megfogalmazása. (Pl. <i>a berlini fal kérdésköre.</i>) <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Tanult helyek megkeresése a térképen. (Pl. <i>a „harmadik világ” államai.</i>) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Orwell, Szolzsenyicin, Hrabal, Camus, Garcia Marquez.</p> <p><i>Kémia:</i> hidrogénbomba, nukleáris fegyverek.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> a posztmodern, intermedialis művészet.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> Olimpiatörténet.</p>
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi idő, ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, piacgazdaság, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, emberi jog, állampolgári jog, diktatúra, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, népképviselő, demokrácia, diktatúra, vallás, vallásüldözés.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p>Fogalmak: neokolonializmus, bandungi értekezlet, fultoni beszéd, Truman-elv, Marshall-segély, Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ), szuperhatalom, vasfüggöny, hidegháború, fegyverkezési verseny, kétpólusú világ, NATO, Varsói Szerződés, KGST, Európai Gazdasági Közösség (Közös Piac), berlini fal, harmadik világ, el nem kötelezettek mozgalma.</p> <p>Személyek: Gandhi, Nehru, Mao Ce-tung, Truman, Adenauer, Hruscsov, Kennedy, Brezsnyev.</p> <p>Topográfia: Bandung, NSZK, NDK, Ceylon, Pakisztán, India.</p> <p>Kronológia: 1945 (az ENSZ létrejötte), 1947 (a Truman-elv, a Kominform állásfoglalása, a párizsi béke, India függetlensége), 1949 (az NSZK, az NDK, a NATO, a KGST, a Kínai Népköztársaság létrejötte, a szovjet atombomba), 1961 (a berlini fal építése).</p>

Tematikai egység	Magyarország a világháborús vereségtől a forradalom leveréséig		Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	Magyarország részvétele a második világháborúban. A háború vége és az ország szovjet megszállása.		
A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai	Magyarország szovjet mintára történő erőszakos átalakításának, a kommunista diktatúrának elítélése. Annak felismerése, hogy az 1956os forradalom és szabadságharc jelenlegi demokratikus rendünk talpköve. A szovjet megszállás és az ebből fakadó korlátozott állami szuverenitás következményeinek azonosítása. A totális kommunista diktatúra emberiség elleni bűneinek megismerése, elítélése. A tanuló megérti, hogy Magyarországnak 1956-ban a rendkívül kedvezőtlen nemzetközi helyzetben, az erőegyensúlyra épülő politikai viszonyrendszerben nem sikerült kiszakadnia a szovjet tömbből. Látja a magyar és az egyetemes történelem összefüggéseit. Átlátja, hogy nehéz történelmi helyzetben az egyes emberek nézeteit, döntéseit és cselekedeteit élethelyzetük miként befolyásolja. Október 23-i nemzeti ünnepünk eseményeinek megismerése a méltó megünneplés céljából.		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	

<p>A nemzetközi helyzet hatása a magyar belpolitika alakulására 1945 és 1948 között. (Pl. SZEB intézkedései, németek kitelepítése.)</p> <p>Az elnyomás formái és „gépezete”.</p> <p>A magyar forradalom nemzetközi jelentősége és összefüggései. (Pl. szuezi válság szerepe, a magyar kérdés az ENSZ-ben.)</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Ismeretszerzés személyes beszélgetésekből és megfigyeléséből. (Pl. kitelepítettek vagy az 1956-os események résztvevőinek visszaemlékezéseiből.) □ A tanultak felhasználása új helyzetekben. (Pl. Magyarország szovjetizálása.) □ Egy történelmi oknyomozás megtervezése. (Pl. Tóth Ilona ügye.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Feltételezések megfogalmazása híres emberek viselkedésének mozgatórugóiról. (Pl. Nagy Imre/Kádár János 1956-os szerepvállalása.) 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> Dokumentumfilmek, híradók elemzése.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> Olimpiai történet, magyar részvétel és sikerek a korszak olimpiáin.</p>
--	--	--

	<ul style="list-style-type: none"> □ Érvek gyűjtése feltevések mellett és ellen, az érvek kritikai értékelése. <i>(Pl. koncepciók perek.)</i> □ Többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása. <i>(Pl. a Rákosi-korszak viccei, történelemhamisítás a korszakban.)</i> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Beszélgetés egy történelmi témáról. <i>(Pl. nagyhatalmi reakciók: a Nyugat magatartása 1956-ban.)</i> □ Folyamatábra, diagram készítése. <i>(Pl. az 1945. és 1947. évi választások eredményei.)</i> <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <p>A világtörténet, az európai és a magyar történelem kölcsönhatásainak elemzése. <i>(Pl. az 1956-os forradalom és nemzetközi környezete, a „magyar kérdés” az ENSZ előtt.)</i></p>	
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, emberi jog, állampolgári jog, vallás, vallásüldözés, vallásszabadság.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> ENSZ BT, szuezi válság, Szövetséges Ellenőrző Bizottság, Független Kisgazdapárt, Nemzeti Parasztpárt, Magyar Kommunista Párt, Szociáldemokrata Párt, háborús bűnös, népbíróság, kitelepítés, lakosságcsere, Magyar Dolgozók Pártja (MDP), földosztás, internálás, osztályharc, ÁVH, Petőfi Kör, MEFESZ, intervenció, Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP).</p> <p><i>Személyek:</i> Vorosilov, Mindszenty József, Tildy Zoltán, Nagy Ferenc, Kovács Béla, Kéthly Anna, Rákosi Mátyás, Márton Áron, Kádár János, Nagy Imre, Rajk László, Bibó István.</p> <p><i>Topográfia:</i> Magyar Népköztársaság, Recsk, Hortobágy, Sztálinváros (Dunaújváros), Poznan, Szezi-csatorna, Lengyelország, Jugoszlávia.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1947. február 10. (a párizsi béke), 1948 (a Magyar Dolgozók Pártjának megalakulása, a nyílt kommunista diktatúra kezdete), 1949 (az új alkotmány, a Rajk-per) 1953–55 (Nagy Imre első miniszterelnöksége), 1956. október 23. (a forradalom kirobbanása), 1956. október 28. (a forradalom győzelme), 1956. november 4. (általános szovjet támadás indul Magyarország ellen).</p>

Tematikai egység	A két világrendszer versengése, a szovjet tömb felbomlása		Órakeret 5 óra
Előzetes tudás	A kétpólusú világ kialakulása a második világháborút követő években. A szovjet tömb és a nyugati integráció legfontosabb jellemzői. A hidegháborús szembenállás. A gyarmati rendszer felbomlása.		
A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai	A két világrendszer harcának, versengésének fontosabb állomásainak beazonosítása, a kommunista társadalmi-gazdasági berendezkedés fejlődésképtelenségének felismertetése. A modern technológia, a globalizációs folyamatok, a szabadság ideológiájának és a kommunikációs rendszerek szerepének azonosítása a szovjet típusú rendszerek bukásában. Érti a tanuló a két világrendszer közötti versengés legfontosabb mozgatórugóit. Átlátja és képes saját szavaival megfogalmazni, hogy melyek voltak a leglényegesebb különbségek a két szembenálló tömb országai között a politikai rendszer működése, a gazdaság, a társadalom és az életmód terén. Érti, hogy milyen tényezők vezettek a kétpólusú világrend megszűnéséhez.		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	

<p>A német kérdés.</p> <p>A balkáni konfliktusok, Jugoszlávia felbomlása.</p> <p>Nemzeti, etnikai, vallási kisebbségek helyzete néhány országban. (Pl. Románia, Magyarország, Ukrajna.)</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Különböző élethelyzetek megfigyelése. (Pl. <i>mindennapi élet a vasfüggöny két oldalán.</i>) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Elbeszélések, filmek vizsgálata a hitelesség szempontjából. (Pl. <i>A mások élete [2006].</i>) <p><i>Kommunikáció:</i></p> <p>Képi és egyéb információk elemzése. (Pl. <i>Berlin kettéosztottsága.</i>)</p> <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Kronológiai adatok rendezése. (Pl. <i>a balkáni konfliktusok kronológiája.</i>) 	<p><i>Mozgókép-kultúra és médiaismeret:</i> tömegkommunikáció, a média és a mindennapi élet.</p> <p><i>Informatika:</i> Neumann János és a modern számítógépek. Az internet.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> a DNS és a géntechnológia.</p> <p><i>Fizika:</i> az űrkutatás.</p> <p><i>Ének-zene:</i> A beat és a rock. Szórakoztató zenei műfajok.</p>
---	---	--

	<p>– Egyszerű térképvázlatok készítése. (Pl. <i>etnikai választóvonalak Jugoszláviában.</i>)</p>	
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi idő, ok és következmény, történelmi források, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, piacgazdaság, gazdasági válság, adó, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, emberi jog, állampolgári jog, diktatúra, birodalom, szuverenitás, centrum, periféria, népképviselő, demokrácia, diktatúra, vallás, vallásüldözés.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> Bundestag, vasfüggöny, hidegháború, kétpólusú világ, NATO, Varsói Szerződés, KGST, Európai Gazdasági Közösség (Közös Piac), berlini fal, enyhülési politika, daytoni megállapodás. <i>Személyek:</i> Brezsnyev, Willy Brandt, Kohl, II. János Pál, Tito, Milosevic. <i>Topográfia:</i> Románia, Magyarország, Ukrajna, Németország, Berlin, Jugoszlávia, Szlovénia, Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Dayton, Koszovó. <i>Kronológia:</i> 1989 (a kelet-közép-európai rendszerváltások, a berlini fal lebontása), 1991 (a Szovjetunió szétesése, a délszláv válság), 1995 (daytoni megállapodás).</p>

<p>Tematikai egység</p>	<p>A Kádár-korszak jellemzői</p>	<p>Órakeret 3 óra</p>
<p>Előzetes tudás</p>	<p>A szovjet megszállás és a kommunista diktatúra jellemzői. Az 1956-os forradalom és szabadságharc kiemelkedő személyiségei és céljai. A határon túli magyarság sorsa. Október 23. mint iskolai ünnepély.</p>	
<p>A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai</p>	<p>Az 1956-ot követő kegyetlen megtorlás adatainak megismerése, a törvénytelen bírósági tárgyalások, ítéletek jellemzőinek felismertetése, elítélése. A totális diktatúrát elfedni szándékozó demokratikusnak látszó „kellékek” beazonosítása, a rendszer lényegi reformálhatatlanságának felismerése. A hatalom által a társadalomra kényszerített kompromisszum jellemzőinek, eredményének és kártékonyságának tudatosítása, értékelése. A rendszer bukása okainak, körülményeinek sokoldalú elemzése. A Kádár-rendszer jellegének és mozgásterének megismerése. A szocialista időszak Magyarország további történelmére és jelenére gyakorolt hatásainak átlátása. Megérti a tanuló, hogy Kádár János személyisége és a nevével fémjelzett korszak miért osztja meg ma is a közvéleményt. Képes sokoldalúan elemezni a Kádár-rendszer válságának és bukásának okait, körülményeit, felismeri a rendszer lényegi reformálhatatlanságát. A békés rendszerváltás menetének ismerete, jelentőségének és árnyoldalainak tudatosulása.</p>	

Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p>A kádári társadalom és kultúrpolitika alakulása (pl. „gulyás- vagy fridsiderkommunizmus”, három T).</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, diagramokból. (Pl. a földterületük nagyságának változása 1956–1980 között.) ☐ Ismeretszerzés írásos forrásokból. (Pl. a gazdasági mechanizmus reformja.) ☐ Emberi magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. a Kádár-korszak besúgóí; ellenzéke.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Feltevések megfogalmazása egyes társadalmi-történelmi 	<p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> Németh László, Nagy László, Sütő András, Weöres Sándor, Ottlik Géza, Örkény István.</p> <p><i>Mozgóképkultúra és médiaismeret:</i> dokumentumfilmek, híradók elemzése; stílusirányzatok: budapesti iskola.</p> <p><i>Testnevelés és sport:</i> Olimpiatörténet, magyar részvétel és sikerek a korszak olimpiáin.</p>

	<p>jelenségek háttéréről. (Pl. a magyar társadalom megbékélése a kádári hatalommal.)</p> <p>□ Tételmondat meghatározása, szövegtömörítés. (Pl. a rendszerváltó pártok programjai.)</p> <p>□ Többféleképpen értelmezhető szövegek jelentésrétegeinek feltárása. (Pl. a Kádár-korszak viccei.)</p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Folyamatábra, diagram készítése. (Pl. a parlamenti patkó az 1990-es választás után.) – Beszámoló, kiselőadás tartása. (Pl. ifjúsági szubkultúrák a Kádár-korszakban címmel.) <p><i>Tájékozódás időben és térben:</i></p> <p>A világtörténet, az európai és a magyar történelem kölcsönhatásainak elemzése. (Pl. összehasonlító kronológiai táblázat készítése.)</p>	
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Ok és következmény, történelmi forrás, tény és bizonyíték, interpretáció, történelmi nézőpont.</p>	

<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrások, gazdasági szereplők, gazdasági kapcsolatok, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, adó, politika, állam, államforma, köztársaság, államszervezet,</p>
	<p>parlamentarizmus, közigazgatás, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, emberi jog, állampolgári jog, vallás, vallásüldözés, vallásszabadság.</p>
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> Magyar Szocialista Munkáspárt (MSZMP), amnesztia, új gazdasági mechanizmus, háztáji, második gazdaság, „három T”, KISZ, ellenzéki mozgalmak, szamizdat, lakiteleki találkozó, Ellenzéki Kerekasztal, reformszocializmus, MDF, SZDSZ, FIDESZ, MSZMP, FKgP, KDMP, MSZP, többpártrendszer, pluralizmus, jogállam, Nemzeti Kerekasztal.</p> <p><i>Személyek:</i> Kádár János, Nagy Imre, Aczél György, Pozsgay Imre, Tőkés László, Antall József, Göncz Árpád.</p> <p><i>Topográfia:</i> Magyar Népköztársaság.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1958 (Nagy Imre kivégzése), 1963 (a kádári konszolidáció lezárulta), 1968 (az új gazdasági mechanizmus érvénybe lépése), 1989. június 16. (Nagy Imre és társainak újratemetése), 1989. október 23. (a harmadik Magyar Köztársaság kikiáltása), 1990 (szabad országgyűlési és önkormányzati választások), 1991 (a szovjet csapatok kivonása Magyarországról).</p>

Tematikai egység	Az egységesülő Európa, a globalizáció kiteljesedése		Órakeret 6 óra
Előzetes tudás	Az Európai Unió létrejötte és az európai polgárok alapvető jogai. A vasfüggöny lebontása és következményei a keleti blokk országában. Globális problémák: urbanizáció, környezetszennyezés, terrorizmus, migráció, klímaváltozás.		
A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai	A globalizációs folyamatok, kihívások és az egységesülő Európa előnyeinek és hátrányainak sokoldalú feldolgozása, megítélése. Fő morális célok (demokrácia, antirasszizmus, háborúellenesség) esetenkénti ellentmondásainak a felismerése. A demokratikus értékek ismeretében a történelmi-társadalmi kérdések, folyamatok árnyalt megítélése. A tanulók megismerik a globalizáció fő mozgatórugóit, és tisztában vannak a világ fejlődésére gyakorolt hatásaival. Kialakul bennük a környezettudatos magatartás, értik a felelős állampolgári magatartás lényegét és az ehhez kapcsolódó egyéni feladatokat, valamint felismerik a társadalom egészének érdekeit. Tisztában vannak az EU szerepével, és reális kép alakul ki bennük Magyarország szerepéről és lehetőségeiről az integráción belül.		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	

<p>A „Hatok” Közös Piacától az Európai Unióig (1957-1992), az integráció főbb állomásai.</p> <p>Együtműködés és eltérő érdekek az unióban.</p> <p>Az Európai Unió helye a világ gazdaságban.</p> <p>A demográfiai válság társadalmi és gazdasági okai.</p> <p>A környezettudatos magatartás kulturális, gazdasági és politikai feltételei.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Az internet felhasználása történelmi ismeretek szerzésére. (Pl. atomfegyverrel rendelkező országok az ezredforduló után.) □ Vizuális rendezők (táblázatok, ábrák, vázlatok) készítése. (Pl. a mai hatalmi viszonyokat bemutató ábra.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Adatok, modellek, elbeszélések elemzése a bizonyosság, a lehetőség és a valószínűség szempontjából. (Pl. globális világ fejlődésének határai.) □ Erkölcsi kérdéseket felvető helyzetek felismerése, bemutatása. (Pl. klónozás) 	<p><i>Földrajz:</i> az EU kialakulása, jellemzői, tagállamai; globális világgazdaság napjainkban, globális környezeti problémák; népesség, népesedés, urbanizáció; fejlődő és fejlett országok gazdaságának jellemzői; Kína.</p> <p><i>Informatika:</i> Információk gyűjtése az internetről. Bemutatók, dokumentumok készítése. Információs társadalom. Információkeresés, információ-felhasználás.</p> <p><i>Etika; filozófia:</i> korunk erkölcsi kihívásai.</p> <p><i>Ének-zene:</i> világzene.</p>
--	---	--

	<p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Tabló készítése önállóan gyűjtött képekből. <i>(Pl. globális környezeti problémák.)</i> □ Beszélgetés (vita) társadalmi, történelmi témákról. <i>(Pl. Brazília, Oroszország, India, Kína) megnövekedett szerepe.)</i> <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <p>A világtörténet, az európai történelem, a magyar történelem eltérő időbeli ritmusának és kölcsönhatásainak elemzése.</p> <p><i>(Pl. centrumok és perifériák napjainkban.)</i></p>	
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi idő, változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, centrum, periféria, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, önkormányzat, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, vallás, vallásüldözés.</p>	
<p>Fogalmak, adatok</p>	<p><i>Fogalmak:</i> globalizáció, terrorizmus, adósságspirál, fogyasztói társadalom, globális felmelegedés, ökológiai katasztrófa, fenntarthatóság, környezetvédelem, fiatalodó és öregedő társadalom, migráció, foglalkozási szerkezet, agglomeráció, diszkrimináció, szegregáció, integráció.</p> <p><i>Személyek:</i>-----<i>Topográfia:</i> az EU tagállamai.</p> <p><i>Kronológia:</i> 1992 (a maastrichti szerződés aláírása), 2001 (terrortámadás az USA ellen), 2004 (tíz új tagállam).</p>	

Tematikai egység	A demokratikus viszonyok megteremtése és kiépítése Magyarországon		Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A Kádár-korszak legfontosabb politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális jellemzői. A szocialista rendszer válságának okai. A magyar rendszerváltozás fordulópontjai és főszereplői.		
A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai	<p>A demokratikus rendszer megteremtésének ellentmondásai (pl. forradalomszerű átalakulások társadalmi egyeztetés nélkül) az átalakulás jelentőségének értékelése, az ezt tagadó álláspontok kritikája. Annak belátása, hogy a rendszerváltozásnak nyertesei és vesztesei egyaránt voltak, nem mindig a társadalmi igazságosságnak megfelelően. A közösségi és egyéni érdekek ütközésének, kiegyenlítési törekvéseinek a felismerése a társadalomban. Magunk és mások kétféle mércével mérésének elutasítása.</p> <p>A tanulók tisztában vannak azzal, hogy melyek a rendszerváltozás előtti és az azt követő időszak politikai és gazdasági rendszere közötti legfontosabb különbségek. Reális kép alakul ki bennük Magyarország szerepéről és lehetőségeiről az európai integráción belül. Megértik a kisebbségi lét problémáit a Magyarországon élő etnikai és kulturális kisebbségek, illetve a határokon túl élő magyar kisebbség szempontjából egyaránt.</p>		
Témák	Fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok	

<p>Magyarország a kilencvenes években. (Pl. jogalkotás, társadalmi változások vesztesek és győztesek).</p> <p>A szociális piacgazdaság jellemzői.</p> <p>A magyar alkotmányosság elemei (pl. a konstruktív bizalmatlanság intézménye, népszavazás) és intézményei (pl. alkotmánybíróság, ombudsmani intézmény).</p> <p>A magyar társadalom szerkezetváltozásai az elmúlt fél évszázadban.</p> <p>Magyarország gazdasága és beilleszkedése az európai, illetve világ gazdaságba.</p>	<p><i>Ismeretszerzés, tanulás:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Ismeretszerzés statisztikai táblázatokból, grafikonokból, diagramokból. (Pl. Magyarország demográfiai helyzete.) □ Magatartástípusok, élethelyzetek megfigyelése, következtetések levonása. (Pl. kisebbségek határon innen és túl.) □ Az internet felhasználása történelmi ismeretek szerzésére. (Pl. Magyarország és az Európai Unió kapcsolata.) <p><i>Kritikai gondolkodás:</i> Különbségek felismerése, a változások nyomon követése egy-egy történelmi jelenség</p>	<p><i>Informatika:</i> információkeresés, információ-felhasználás.</p> <p><i>Matematika:</i> diagramok, táblázatok, grafikonok – adatleolvasás, készítés, értelmezés, statisztikai fogalmak ismerete.</p> <p><i>Etika; filozófia: korunk erkölcsi kihívásai.</i></p>
---	---	--

	<p>kapcsán. <i>(Pl. Magyarország államberendezkedésének változásai a XX. század folyamán.)</i></p> <p><i>Kommunikáció:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> □ Beszélgetés (vita) egy társadalmi, történelmi témáról. Saját vélemény megfogalmazása. <i>(Pl. cigányság romák integrációja.)</i> □ Események, történetek, jelenségek dramatikus megjelenítése. <i>(Pl. hajléktalansors, munkanélküliség, a mélyszegénység problémái.)</i> <p><i>Tájékozódás térben és időben:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – Az adott téma tanulmányozásához leginkább megfelelő térkép kiválasztása különféle atlaszokból. <i>(Pl. Magyarország népesedési viszonyainak, az életkörülmények változásainak bemutatása.)</i> 	
<p>Értelmező kulcsfogalmak</p>	<p>Történelmi idő, változás és folyamatosság, tények és bizonyítékok, történelmi nézőpont.</p>	
<p>Tartalmi kulcsfogalmak</p>	<p>Társadalom, társadalmi csoport, identitás, társadalmi mobilitás, felemelkedés, lesüllyedés, elit réteg, középréteg, alsó réteg, népesedés, népességrobbanás, migráció, életmód, város, nemzet, nemzetiség, gazdaság, gazdasági tevékenység, gazdasági rendszer, termelés, erőforrás, gazdasági szereplő, gazdasági kapcsolat, gazdasági teljesítmény, kereskedelem, pénzgazdálkodás, piac, gazdasági válság, adó, centrum, periféria, politika, állam, államforma, államszervezet, parlamentarizmus, közigazgatás, önkormányzat, szuverenitás, népképviselő, demokrácia, diktatúra, vallás, vallásüldözés.</p>	

Fogalmak, adatok	<i>Fogalmak:</i> migráció, foglalkozási szerkezet, agglomeráció,
	diszkrimináció, szegregáció, integráció. <i>Személyek:</i> Horn Gyula, Orbán Viktor, Mádl Ferenc. <i>Topográfia:</i> a határon túli magyarlakta területek. <i>Kronológia:</i> 1999 (Magyarország a NATO tagjává válik), 2004 Magyarország csatlakozása az Európai Unióhoz).
Ismétlés, számonkérés	7 óra

Tematikai egység	Rendszerező ismétlés	Órakeret 20 óra
Előzetes tudás	A középiskolai történelem, társadalom és állampolgári ismeretanyag.	
A tematikai egység nevelésfejlesztési céljai	Az érettségi témakörök rendszerező ismétlése során felkészülés az érettségi vizsgára.	

A fejlesztés várt eredményei a 12. osztály végén

A modernkori egyetemes és magyar történelmi jelenségek, események rendszerező feldolgozásával a jelenben zajló folyamatok előzményeinek felismerése, a nemzeti öntudat és aktív állampolgárságra nevelés.

A múltat és a történelmet formáló, alapvető folyamatok, ok-okozati összefüggések felismerése (pl. a globalizáció felerősödése és a lokális közösségek megerősödése) és egyszerű, átélhető erkölcsi tanulságok (pl. társadalmi kirekesztés) azonosítása, ezeknek jelenre vonatkoztatása, megítélése.

A modernkorban élt emberek, közösségek sokoldalú élet-, gondolkodás- és szokásmódjainak azonosítása, a hasonlóságok és különbségek árnyalt felismerése, több szempontú értékelése. A civilizációk története jellegzetes sémájának alkalmazása a modernkori egyetemes történelemre.

Ismerje a XX. század kisebb korszakainak megnevezését, illetve egy-egy korszak főbb jelenségeit, jellemzőit, szereplőit, összefüggéseit.

Ismerje a XX. századi magyar történelem főbb csomópontjainak történetét az Osztrák-Magyar Monarchia válságkorszakától a trianoni országvesztésig, illetve a második világháborús pusztításon át a kommunista diktatúra létrejöttéig, valamint az 1956-os forradalomtól a demokratikus jogállam megteremtéséig. Legyen képes e bonyolult történelmi folyamat meghatározó összefüggéseit, szereplőit beazonosítani, valamint legyen képes egy-egy korszak főbb kérdéseinek problémaközpontú bemutatására, elemzésére.

Ismerje a modernkorban meghatározó egyetemes és magyar történelem eseményeit, évszámait, történelmi helyszíneit. Legyen képes összefüggéseket találni a térben és időben eltérő történelmi események között, különös tekintettel azokra, melyek a magyarságot közvetlenül vagy közvetetten érintik.

Ismerje fel, hogy az USA milyen körülmények között vált a mai világ vezető hatalmává és mutasson rá az ebből fakadó ellentmondásokra.

Tudja a trianoni országvesztés súlyos körülményeit és máig tartó hatását, következményeit értékelni és legyen képes a határon túli magyarság sorskérdéseit felismerni.

Tudja a demokratikus és diktatórikus államberendezkedések közötti különbségeket, legyen képes a demokratikus berendezkedés működési nehézségeit és a jogállamiságot veszélyeztető jelenségeket felismerni és azokat elemezni.

Ismerje fel a tanuló a hazánkat és a világot fenyegető globális veszélyeket, pl. betegségeket, elszegényesedést, munkanélküliséget, élelmiszerválságot, tömeges migrációt. Ismerje az alapvető állampolgári jogokat és kötelezettségeket, Magyarország politikai rendszerének legfontosabb intézményeit, értse a választási rendszer működését.

Legyen képes az internetet kritikus és tudatos használatára történelmi, filozófia- és etikatörténeti ismeretek megszerzése érdekében.

Legyen képes a különböző szövegek, hanganyagok, filmek stb. vizsgálatára és megítélésére a történelmi hitelesség szempontjából.

Legyen képes történelmi-társadalmi témákat vizuálisan ábrázolni, esszét írni (filozófiai kérdésekről is), ennek kapcsán kérdéseket világosan megfogalmazni.

Legyen képes a nemzet, a kisebbség fogalmának és a helyi társadalom fogalmának k szakszerű használatára, tudjon érvelni a társadalmi felelősségvállalás, illetve a szolidaritás fontossága mellett.